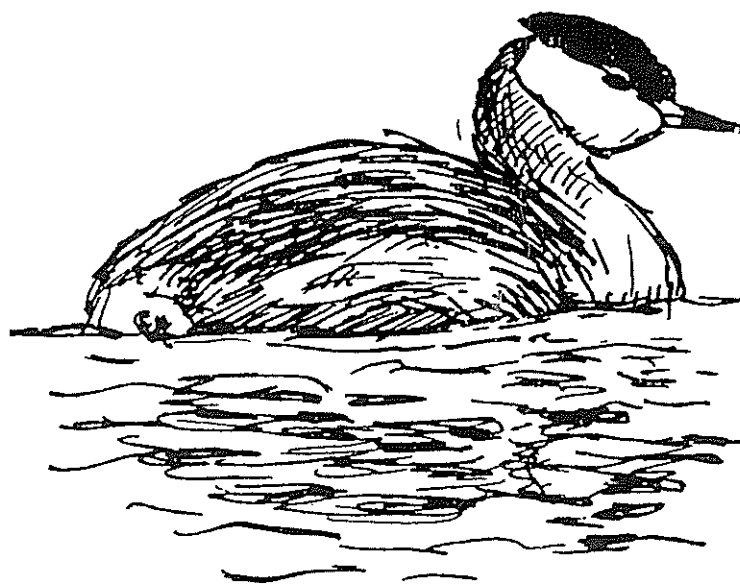

NATUR-
FORVALTNING

OVERVÅGNING

RAPPORT NR. 17

YNGLEFUGLE I PORSEMOSEN 1993

KØBENHAVNS AMT

YNGLEFUGLE I
PORSEMOSEN 1993

Naturforvaltningsrapport nr. 17,
Ynglefugle i Porsemosen 1993.

ISSN 0906-1940 Naturforvaltning.

Udarbejdet for Københavns Amt af
Ornis Consult A/S.

Forfatter: Erik Mandrup Jacobsen.
Projektleder: Chr. Ebbe Mortensen,
Københavns Amt, Teknisk Forvaltning,
Planafdelingen og Henning Nøhr, Ornis Consult.

Trykt i 150 eksemplarer på
Amtscentralens Trykkeri.

Pris: Kr. 25,-.

Københavns Amt
Teknisk Forvaltning
Stationsparken 27
2600 Glostrup - tlf. 4322 2222

YNGLEFUGLE I PORSEMOSEN 1993

Københavns Amt er i henhold til Plan-, Miljø- og Naturbeskyttelsesloven tillagt en række opgaver indenfor det fredningsmæssige område. Opgaverne fordeler sig på tre hovedemner, fredningsplanlægning, fredningsadministration og naturforvaltning.

Naturforvaltning

Naturforvaltningen er det arbejdsområde, hvor intentionerne i fredningsplanlægningen og -administration søges virkeliggjort. Omvendt danner den viden og de oplysninger om naturens tilstand og udvikling, der bliver indsamlet i forbindelse med de praktiske naturforvaltningsarbejde, grundlag for de planmæssige og administrative beslutninger.

Naturforvaltningsopgaverne foregår indenfor tre hovedfelter, naturovervågning, naturpleje/-genopretning og naturformidling.

Naturovervågning

Amtet foretager en løbende overvågning af - og tilsyn med Amtets vigtigste og mest sårbare naturområder samt sjældne og truede plante- og dyrearter. Herved opnås en viden om naturens tilstand og udvikling generelt og lokalt, der bl.a. kan danne grundlag for en hurtig indgriben, hvor der registreres en uønsket udvikling. Amtets naturovervågning gennemføres som plante-, fugle- og paddeovervågning af udvalgte arter, der kan anvendes som indikator for økologiske forandringer.

Naturpleje

Hvor naturovervågningen har dokumenteret et behov for indgriben, kan Amtet iværksætte naturpleje. Plejen omfatter vegetationsrydning, slåning og afgræsning af enge, overdrev og moser, samt oprensning af vandløb og søer. Desuden gennemføres naturgenopretningsprojekter, hvor Amtet søger at genskabe betingelser for udviklingen af et naturligt plante- og dyreliv.

Naturformidling

Udgangspunktet for naturformidling er ønsket om at give befolkningen mulighed for at opleve biologiske-, geologiske-, landskabsmæssige- og kulturhistoriske værdier i Amtet, samt skabe forståelse for betydningen af at beskytte og bevare disse værdier. Der udarbejdes foldere, pjecer m.v., opsættes kortborde og skilte eller arrangeres ekskursioner.

Porsemosen

Den foreliggende overvågningsrapport er et led i Amtets serie af naturforvaltningsrapporter. Københavns Amt har, i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen, indsamlet oplysninger om de fredningsmæssige værdier i Vestegnens moser. Rapporten om ynglefuglene i Porsemosen vil blive vurderet og indgå i Amtets videre fredningsplanlægning, -administration og naturforvaltning i området.

Københavns Amt
Teknisk Forvaltning

December 1994

Indhold

1. Sammenfatning	1
2. Indledning	2
3. Eksisterende forhold	3
3.1. Planmæssig status	3
3.2. Områdebeskrivelse	4
3.3. Driftsformer og rekreativ udnyttelse	7
4. Metoder	8
4.1. Fugletællinger	8
4.2. Vejret i optællingsperioden	9
5. Resultater	10
5.1. Porsemosens ynglefugle 1993	10
5.2. Porsemosens ynglefugle 1993 - med tilbageblik	12
5.3. Øvrige ynglefugle 1993	21
5.4. Ikke-ynglende arter i 1993	21
6. Porsemosen som ynglefuglelokalitet	23
7. Plejeplan for Porsemosens fugleliv	24
7.1. Vurdering og målsætning	24
7.2. Generelle plejeforskrifter	24
7.2.1. Førstegangspleje	24
7.2.2. Vedvarende pleje	25
7.2.3. Generelle forbedringer	25
7.3. Plejeplanområder	26
7.3.1. Område 1	27
7.3.2. Område 2	28
7.3.3. Område 3	29
7.3.4. Område 4	31
7.3.5. Område 5	32
7.3.6. Område 6	33
7.3.7. Område 7	35
7.4. Plejens udførelse	37
8. Konklusion	38
9. Referencer	39

*Rapport fra Ornis Consult A/S til Københavns amt 1993
Tekst og figurer: Erik Mandrup Jacobsen
Københavns amts projektleder: Christian Ebbe Mortensen
Ornis Consults projektleder: Henning Nøhr*

1. Sammenfatning

Som et led i overvågningen af amtets grønne områder fik Københavns amt i april-juni 1993 foretaget en tælling af ynglefugle i Porsemosen i Ledøje-Smørum og Høje Tåstrup kommuner. Undersøgelsen blev i praksis gennemført som 8 kortlægningsoptællinger, hvor ynglebestandene af mosens vandfugle blev opgjort.

Hyppigste ynglende vandfugle i 1993 var blishøne (15-17 par), gråand (ca. 10 par), vandrikse (7-10 par), grønbenet rørhøne (7-8 par), lille lappedykker (6-7 par) og grågås (4-5 par). Blandt ynglende arter skal desuden nævnes toppet lappedykker (2 par), gråstrubet lappedykker (3 par), græshoppesanger (3-4 par) samt en på landsplan helt unik bestand af pungmejser (7-9 "par"). En oversigt over udvalgte arters bestandsstørrelser sammenlignet med tidligere undersøgelsesår er givet i tabel 2.

Det nuværende fuglesamfund kan karakteriseres som et varieret samfund af arter tilknyttet søer, enge, rørskov, sumpe, skov og krat. I alt blev i 1993 registreret 68 muligt eller sikkert ynglende arter i Porsemosen. Af disse er 14 egentlige vandfuglearter. Dertil kommer 17 ikke-ynglende arter, der opholdt sig kortere eller længere tid i mosen uden at yngle. I alt registreredes således 85 fuglearter ved sommerens tællinger.

Tællingerne viste, at Porsemosen efter kriterier fremsat af Dansk Ornitologisk Forening fortsat kan bevæbnes en "ekstraordinær god lokalitet for vandfugle", selv om mosens fuglesamfund gennem de sidste årtier har gennemgået betydelige forandringer. Porsemosen er under stærk tilgroning som følge af græsningsophør på en del tidligere kreaturafræssede arealer samt den naturlige vegetationsudvikling i øvrigt. Dette kombineret med de senere års lave vandstand har medført, at en række tidligere karakterarter for området nu er reduceret i antal eller helt forsvundet som ynglefugle.

Siden sidste kortlægning af mosens ynglefugle i 1986 er vibe og dobbeltbekkasin sandsynligvis forsvundet som ynglefugle, og bl.a. blishøne og vandrikse er gået betydeligt tilbage i antal. Arter som rødben og gul vipstjert er for længst forsvundet som ynglefugle. Set over hele den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger (ca. 1960-1993) kan sammenfattende noteres en betydelig tilbagegang for en række af de arter, der er eller har været tilknyttet mosens engarealer og åbne vandflader.

Tællingerne viste, at der er stor forskel på mosens nordlige og sydlige halvdel, idet de væsentligste fugleforekomster, i lighed med tidligere år, blev noteret syd for Nybølle Å. Dette område rummer de fleste af mosens permanente vandflader og er mindre "kultiveret" end mosens nordlige halvdel, der i højere grad bærer præg af jagtlige aktiviteter.

I rapporten fremsættes en række plejeforslag med henblik på at forbedre vilkårene for Porsemosens ynglefugle. Plejeforslagene indebærer bl.a. en rydning af vegetationen på de tilgroede arealer, en generel hævning af vandstanden samt etablering af landskabelige forbindelser fra Porsemosen til områdets øvrige småmoser.

2. Indledning

Københavns amt fik i april-juni 1993 foretaget en optælling af ynglende fugle i Porsemosen vest for København. Undersøgelsen blev gennemført som en del af overvågningen af amtets naturområder.

Når fuglene anvendes i amternes naturovervågning, skyldes det bl.a. fuglelivets rekreative værdi, fuglenes relativt høje placering i fødekæderne samt deres fremtrædende levevis, der gør dem velegnede som indikatorer for miljøets generelle tilstand.

Overvågningen af amtets naturområder har i perioden 1981-1989 været varetaget af Hovedstadsrådet. Med Hovedstadsrådets nedlæggelse i 1989, blev overvågningen af Porsemosen i Ledøje-Smørum og Høje Tåstrup kommuner overdraget til Københavns amts Tekniske forvaltning.

I den forbindelse er denne rapport den tredje, hvori Porsemosens ynglefugle gives en selvstændig behandling. Senest blev en intensiv ynglefugleundersøgelse gennemført i Porsemosen i 1986. Disse tællinger lå til grund for en endnu ikke gennemført plejeplan, der blev udarbejdet med henblik på at forbedre livsvilkårene for Porsemosens ynglefugle (Jacobsen 1988). Nærværende arbejde skal ses i sammenhæng med disse tidligere arbejder, ligesom projekter gennemført i regi af bl.a. Danmarks Naturfredningsforening med fordel kan inddrages.

Interessen for Porsemosen skyldes ikke mindst, at mosen er et betydningsfuldt kerneområde for dyr og planter og desuden et vigtigt landskabeligt forbindelsesled til andre af regionens grønne områder. Mod syd er mosen via Store Vejleå forbundet til Vallensbæk og Tranegilde Moser og videre mod øst gennem Køge Bugt Strandpark til det fredede område Vestamager. Porsemosen er i øvrigt centralt placeret i områdets øvrige småmoser og, via Nybølle og Hove Å, forbundet med Gundsømagle Sø og Roskilde Fjord mod nordvest. På flere af disse lokaliteter foretages eller planlægges allerede naturpleje- og genopretningsaktiviteter.

Formål

Hovedformålet med nærværende arbejde har været at give en aktuel status for Porsemosens ynglefugle - nu 7 år efter den sidste intensive kortlægning af områdets fugleliv, samt at sammenholde denne med eventuelle ændringer i vegetationsforhold og arealudnyttelse.

Feltarbejdet i Porsemosen er udført af rapportens forfatter, og de indsamlede resultater er suppleret med oplysninger fra Michael Funch (MF), der har indsamlet oplysninger fra Porsemosen i forbindelse med Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt. Denne takkes for at have stillet sine iagttagelser til rådighed ved udarbejdelse af rapporten, og Poul Evald Hansen, Danmarks Naturfredningsforening, takkes for kommentarer til rapporten.

Fugletællinger i og omkring Porsemosen er desuden foretaget i forbindelse med Ornis Consults overvågning af agerlandets fugle og Dansk Ornitologisk Forenings landsdækkende punktoptællingsprogram. I rapporten refereres enkelte gange til disse undersøgelser.

3. Eksisterende forhold

3.1. Planmæssig status

Beliggenhed

Porsemosen er en ældre, tilgroet tørvemose beliggende ca. 15 kilometer vest for København i Ledøje-Smørum og Høje Tåstrup kommuner. Porsemosen omfatter et areal på i alt ca. 100 ha og udgør dermed en væsentlig del af egnens største fredede moseområde på 405 ha. Dette område strækker sig fra Roskildevej i syd langs Store Vejleå og fortsætter nord for landsbyerne Vridsløsemagle og Sengeløse i en svag bue vestpå i Porsemosen, Sengeløse Mose og Vasby Mose. Moserne på den tæt bebyggede og opdyrkede Vestegn udgør meget vigtige naturområder.

Dannelse

Tidligere var mosen vanddækket og indgik, sammen med områdets øvrige småmoser, i et stort søsystem, der omfattede de nuværende moser Tysmose, Porsemose og Sengeløse Mose. Bakken med Øbakkegård var en egentlig ø, og endnu i begyndelsen af forrige århundrede måtte man ofte sejle til øen for at komme over til de græssende kreaturer. Ved tilgroning er søerne med tiden omdannet til de nuværende lavmoser.

Undersøgelser

Det nu nedlagte Hovedstadsråd foretog i 1980 en § 43-registrering af Porsemosens flora, men de måske mest grundige undersøgelser af Porsemosens planteliv er foretaget af Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Tåstrup, Ballerup og Albertslund (Binau & Hansen 1986). Flora-registreringer er desuden foretaget af Fredningsstyrelsen (Gravesen 1976), og for tiden foretager Dansk Botanisk Forening floraregistreringer i området som en del af en landsdækkende atlasundersøgelse (Atlas Flora Danica).

Forholdsvis detaljerede optællinger af Porsemosens ynglefugle foreligger fra begyndelsen af 60'erne (Ferdinand et al. 1968) og 70'erne (Ferdinand 1971, Jensen & Petersen 1976) samt fra Dansk Ornitologisk Forenings lokalitetsregistreringsprojekt i 1978 (Dybbro & Boeg 1982). I 1981 indledte Dansk Ornitologisk Forening et samarbejde med Hovedstadsrådet med henblik på at følge udviklingen i hovedstadsregionens vigtigste naturområder. Dette arbejde omfattede bl.a. en række fugletællinger i Porsemosen (f.eks. Kayser & Braae 1987). En totaloptælling af mosens ynglefugle blev foretaget i sommeren 1986 (Haagensen & Woolhead 1987) i forbindelse med udarbejdelsen af en plejeplan for Porsemosen (Jacobsen 1988). Fugletællinger foretages ligeledes som en del af Dansk Ornitologisk Forenings igangværende landsdækkende atlasprojekt

Porsemosens værdi som paddelokalitet, ikke mindst i forbindelse med dyrenes spredningsmuligheder i regionen, er vurderet under Hovedstadsrådets og senere Københavns amts overvågning af paddelokaliteter i Københavns amt (Hesselsøe 1990). En Naturfører for Store Vejleå Dalen er udgivet af Danmarks Naturfredningsforening (Hansen 1984).

Regionplaner

Porsemosen er i Regionplan 1993 udpeget som fredningsinteresseområde med særlig interesse som "kerneområde", d.v.s. et område af særlig stor værdi for regionens plante- og dyreliv. I planlægningen er det hensigten, at dyr og planter via "spredningskorridorer" får mulighed for at sprede sig

fra ét kerneområde til et andet. Dette indebærer, at der skal tages særlige hensyn til områdets flora og fauna, samt at mosens natur skal bevares og om nødvendigt forbedres gennem pleje.

Fredningsforhold

I 1964-65 rejste Danmarks Naturfredningsforening en fredningssag for Porsemosen for at "sikre mosernes betydning som grønne områder i forbindelse med fremtidig byudvikling omkring de radiære trafikforbindelser fra København mod vest". Mosen blev omfattet af tre enslydende fredningskendelser afsagt af Overfredningsnævnet den 28. juni 1968. Af kendelserne fremgår, at tilstanden på arealerne ikke må ændres: "arealerne fredes således, at tilstanden på disse ikke må forandres, men de skal udelukkende kunne udnyttes på samme måde som hidtil som landbrugsarealer og friluftsgartnerier, for så vidt at efterfølgende bestemmelser ikke medfører yderligere rådighedsindskrænkninger". Sidstnævnte sigter til et forbud mod bl.a. opførelse af bygninger, afgravning, opfyldning, henkastning af affald samt fjernelse eller etablering af beplantning. Endelig er de af Porsemosens søer og enge, som udgør over 2500 m² i sammenhængende areal omfattet af naturfredningslovens § 3, hvoraf det bl.a. fremgår, at disse arealer kun med tilladelse fra amtsrådet må opdyrkes, tilplantes eller på anden måde ændres.

Ejerforhold

Porsemosen er opdelt i en række mindre parceller, der for størstedelens vedkommende ejes af private. Enkelte parceller er dog i offentlig eje. Den østlige del ejes således af Miljøministeriet og hører under Vestskoven, et mindre areal ejes af Landbohøjskolen, og to parceller mod nordvest ejes af Jordlovsudvalget som en del af Øbakkegårds jorder.

Fredningsstatus

De i rapporten foreslåede plejeindgreb omfatter bl.a. vegetationsrydning og genindførelse af kreaturgræsning. De nuværende fredningskendelser og relativt komplicerede ejerforhold vanskeliggør imidlertid sådanne indgreb. De store moser på Københavns vestegn indgår i den nationale handlingsplan for fredninger på land. Københavns amt planlægger derfor en modernisering af de nuværende fredninger i området, bl.a. med henblik på at muliggøre naturfredningstiltag.

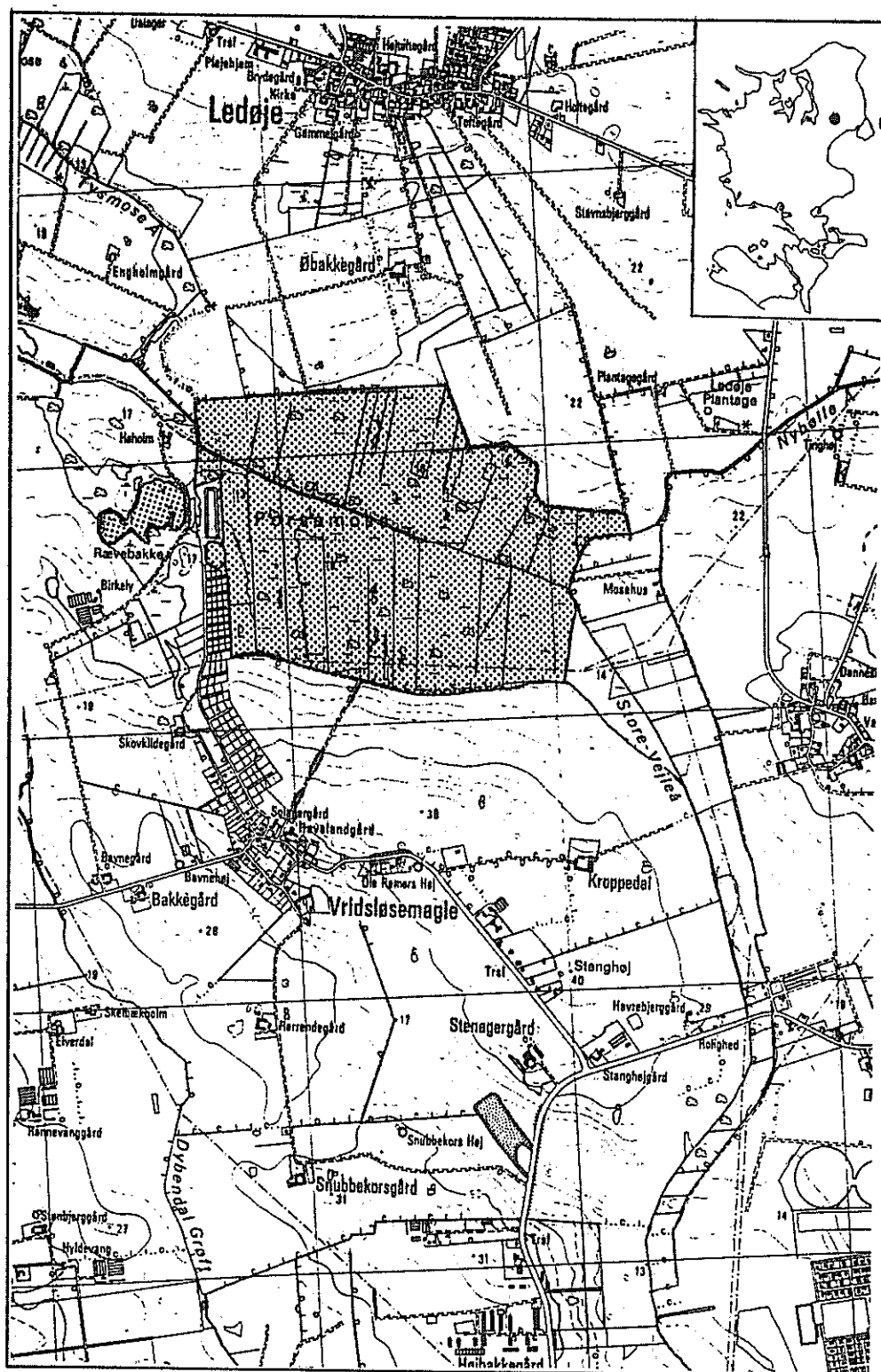
3.2. Områdebeskrivelse

Udseende

Porsemosen er en ældre, efterhånden temmeligt tilgroet tørvemose beliggende i en stor, åben sækning i landskabet, hovedsageligt omkranset af dyrket agerland. Mod vest findes dog en rørskovsomkranset sø ("Høholmsøen"), der er adskilt fra Porsemosen af et kolonihaveområde. Som det eneste sted i mosen foretages kreaturafgræsning på Vestskovens enge i mosens nordøstlige hjørne.

Vegetationsforhold

Som følge af undergrundens høje kalkindhold er Porsemosen en alkalisk mose, hvilket også afspejles i mosens flora. Blandt plantesamfundene er overgangsrigkæret, der er karakteriseret ved en høj artsdiversitet og mange tokimbladede urter. Vegetationen præges i øvrigt af tagrør, birk, pil og el. I mosens udkant, som markering af grænser mellem de enkelte parceller og som vildtremiser er flere steder plantet levende hegn, ligesom der på flere af de højere partier for mange år siden er plantet birk, pil, el og nåletræer.

Figur 1: Porsemosen og nærmeste omgivelser med stednavne benyttet i teksten. Undersøgelsesområdet er markeret med raster (1: 25.000).

Vandarealer

Porsemosen deles i en nordlig og sydlig halvdel af Nybølle Å. Åen er trods navnet ikke et naturligt vandløb men en kanal, som blev gravet i begyndelsen af forrige århundrede for at afvande arealerne inde i mosen. Nybølle Å gennemstrømmer Porsemosen fra øst mod vest og har, via Hove Å og Gundsømagle Sø, sit udløb i Roskilde Fjord. I visse perioder er vandet næsten stillestående, og i tørre somre kan åen næsten tørre ud. Hvorvidt åløbet har en egentlig drænende effekt er derfor usikkert. Åen oprenses én gang om året, og den oprensede grøde placeres i en 3-4 meter bred zone langs åen. På mosens nord- og nordvestlige side er desuden anlagt et par dræningskanaler med henblik på at tørlægge nærliggende landbrugsjorde. Disse kanaler blev i 1986 oprensede og uddybede.

I dag fremstår Porsemosen med en del større og mindre søer og vandhuller, hvoraf de fleste er opstået som følge af tørvegravning under og lige efter 2. Verdenskrig. Som på fredningstidspunktet findes i dag de fleste større, permanente vandarealer syd for Nybølle Å. Særligt nord for Nybølle Å er siden fredningen dog anlagt en del andedamme til jagtligge formål. Et mindre, tidligere næsten helt tilgroet, vandhul beliggende i kolonihaveområdet vest for Porsemosen blev i ca. 1990 oprenset og udvidet betydeligt. Fund af kransnålalger i flere af mosens tørvegrave tyder på, at vandet er relativt uforurennet (Binau & Hansen 1986).

Porsemosen lider, i lighed med områdets øvrige vådområder, under den generelle vandstandssænkning forårsaget af vandindvindingen i Københavnsområdet. Vandstanden i mosen angives dog af Hovedstadsrådet i 1980 at være "bemærkelsesværdig høj". I forårmånederne er større arealer ofte oversvømmet. Vandstanden falder dog i løbet af sommeren, og i juli/august er rørsumpen udtørret mange steder. En vandstandshævning blev foretaget i 1978.

Tilgroning

Som følge af tidligere driftformers ophør er store dele af Porsemosen nu under tilgroning med birk, pil, el og høje urter. Mange tidligere lysåbne områder er nu dækket af tagrør, ligesom vedplanter mange steder har bredt på bekostning af lav-mellemhøj vegetation. Tilgroningen truer på længere sigt Porsemosens lysåbne plantesamfund og dermed også de fugle, der er afhængige af engenes lave vegetation og mosens åbne vandarealer.

Flora og fauna

De tidligere nævnte undersøgelser har alle understreget Porsemosens store regionale og nationale værdi som et fristed for dyr og planter. Med en stor artsrigdom og forekomst af en række mere eller mindre sjældne arter, er Porsemosen af stor botanisk betydning. Bl.a. avneknippe, spædpindsvineknop, kødfarvet gøgeurt, rank frøstjerne og almindelig blæserod vokser i mosen. Og en art som stivtoppet rørhvene er ikke almindelig i Hovedstadsregionen generelt. Fra de afgræssede arealer kan nævnes hjertegræs, lav tidsel, lancetbladet høgeurt, seline og kornet stenbræk (Binau & Hansen 1986).

En del trækfugle raster forår og efterår i Porsemosen, men det er især for ynglefugle, at mosen er af betydning, måske blandt de vigtigste vådområder i Nordsjælland. I 1993 fandtes 68 sikkert eller muligt ynglende fuglearter, heriblandt flere karakterarter for vådområder: gråstrubet lappedykker, rørhøg, grågås, vandrikse, pungmejse og græshoppesanger.

Efter kriterier fremsat af Dansk Ornitologisk Forening kunne Porsemosen i 1986 og 1993 kaldes en "ekstraordinær god fuglelokalitet" (Dybbro & Boeg 1982).

Af andre dyr, som findes i mosen, kan nævnes en bestand af rådyr, hare, ræv og lækat. Frøer findes i stort antal. But- og spidssnudet frø er almindelige og mere fåtalligt forekommer også grøn frø. Skruptudse er ret almindelig, og også grønbroget tudse er tidligere fundet i mosen. I de store tørvegrave findes lille vandsalamander. Desuden er skovfirben og vandspidsmus fundet i mosen (Poul Evald Hansen, pers. medd.). Insektlivet er såvidt vides ikke videre undersøgt. I sommeren 1986 sås dagsommerfuglen *Arachnia levana* i mosens nordvestlige ende (Binau & Hansen 1986).

3.3. Driftsformer og rekreativ udnyttelse

Tørvegravning

På Geodætisk Instituts kort fra 1897, men ikke på senere kort, er der indtegnet tørveskær langs Nybølle Å. De fleste af de søer og vandhuller, der findes i Porsemosen i dag, stammer imidlertid fra tørvegravning i årene omkring 2. Verdenskrig. Tørvegravningen i Porsemosen havde karakter af stordrift med få ejere, hvorfor nogle af Porsemosens søer, sammenlignet med tørvegrave på andre lokaliteter, er forholdsvis store (Ferdinand 1980). Tørvegravningen ødelagde en stor del af det oprindelige kær, men var i ornitologisk henseende en gevinst, da mange af mosens vandfugle i dag er tilknyttet disse områder.

Driftsformer

Mindre arealer har tidligere været under opdyrkning, og andre er beplantet. I dag ligger de fleste tidligere opdyrkede arealer ubenyttede hen eller er udlagt til græsning. Der er såvidt vides ikke foretaget kommercielt røorskær i Porsemosen, men en del af arealerne har tidligere været underlagt græsning med kreaturer, og nogle er det endnu i dag. I tørre perioder, og inden tørvegravningen for alvor var i gang, har man ladet kreaturerne afgræsse arealer, der i dag ligger inde midt i mosen.

Nord for mosen, tilgrænsende Øbakkegårds jorder, findes et tidligere græsningsareal, der nu er under tilgroning. Det samme er tilfældet på en nu tilgroet eng i mosens sydsøstlige hjørne, hvor græsningen ophørte for mange år siden. På mosens vestside findes endnu en eng, der sandsynligvis også tidligere har været under græsning. Arealet er nu under tilgroning og en del af det blev i midten af 80'erne beplantet med rødgran. Kun på engene i mosens nordøstlige hjørne foretages endnu i dag kreaturgræsning, således at tilgroningen på disse arealer er forhindret.

Jagt m.m.

En del lodsejere går på jagt i mosen eller udlejer jagtretten til andre, ligesom der i mindre omfang dyrkes lystfiskeri. Jagten synes at være mest intensiv nord for Nybølle Å, hvilket bl.a. afspejles i en del hytter og andedamme anlagt til jagtlige formål. En del naturinteresserede besøger særligt i forårs- og sommermånederne Porsemosen. Da store dele af mosearealerne er relativt utilgængelige, er færdslen imidlertid i høj grad koncentreret langs Nybølle Å og ad den sydlige markvej. Det må imidlertid forventes, at et stigende antal besøgende i årene fremover vil "opdage" mosen i takt med et øget antal rekreative aktiviteter i den nærliggende Vestskov.

4. Metoder

4.1. Fugletællinger

8 besøg

Optællingerne af ynglefugle i Porsemosen blev baseret på kortlægningsmetoden. Der blev udført 8 optællinger på følgende datoer: 17. april, 25. april, 2. maj, 9. maj, 19. maj, 11. juni, 29. juni og 30. juni. Alle på nær én tælling blev påbegyndt ved solopgang, og alle tællinger er gennemført under gode vejrforhold, d.v.s. under rolige vindforhold og oftest i solskinsvejr. Af hensyn til eventuelle nat/skumringsaktive arter blev besøget 19. maj foretaget efter solnedgang. Hele mosen blev dækket ved hvert besøg, og optællingsruten blev varieret fra optælling til optælling, således at alle dele af mosen er blevet besøgt på det mest optimale tidspunkt omkring solopgang. Alle fugle, der skønnedes at være lokale ynglefugle, blev registreret, og deres position markeret på et feltkort. Samtidigt registreredes ikke-ynglende fugle, der rastede eller fouragerede indenfor undersøgelsesområdet.

Efter den sidste optælling blev alle data fra feltkortene overført til artskort (ét kort for hver fugleart), hvorefter antallet af ynglepar blev vurderet. Generelt kan følgende siges om opdelingen mellem sikre, mulige og ikke-ynglende fugle (efter Dybbro 1976):

Sikre ynglepar: tydelig afledningsadfærd hos gamle fugle (især vadefugle). Fugle set på eller ved rede (f.eks. ande- og vadefugle). Dununger set (f.eks. lappedykker, andefugle).

Mulige ynglepar: syngende stationær han (f.eks. vandrikse, spurvefugle). Parringsadfærd (f.eks. ænder, rovfugle). Ængstelig kalden fra gamle fugle (f.eks. vadefugle, spurvefugle). Redebyggende fugle.

Ikke-ynglende fugle: øvrige observationer. For mange vandfugle er der en tendens til, at de optræder flokvis. En enkelt observation af en syngende han af en art, der normalt ikke yngler på lokaliteten. Disse observationer forekommer hyppigst i træktiden, d.v.s. især i april-maj.

De fleste observationer er gjort fra stier omkring mosen samt langs Nybølle Å. Hovedparten af Porsemosen er relativt utilgængelig, hvorfor ungekuld og reder kan være overset. De angivne tal er derfor rimeligvis udtryk for det mindste antal ynglepar. Kortlægningsmetoden er udviklet til registrering af territoriehævdende småfugle og er i sin oprindelige form baseret på 10 besøg i undersøgelsesområdet (Enemar 1959). Nærværende undersøgelse kan derfor, jvf. Falk (1990) betegnes som en modificeret kortlægning af yngleterritorier.

Fugletællinger i og omkring Porsemosen er desuden foretaget i forbindelse med Ornis Consults overvågning af agerlandets fugle samt Dansk Ornitologisk Forenings landsdækkende punktoptællingsprogram og atlasprojekt. I rapporten refereres enkelte gange til disse undersøgelser.

Under hvert besøg blev relevante oplysninger om mosens naturforhold, herunder trusler, plejebehov etc. ligeledes noteret.

4.2. Vejret i optællingsperioden

Vejrforholdene har en afgørende indflydelse på fuglenes ynglesucces og overlevelse. F.eks. kan strenge vintre reducere bestandene af kortdistancetrækkere og standfugle væsentlig.

Tabel 1: Vejrforholdene i vinteren 1992/93 samt i den efterfølgende ynglesæson 1993 på Jylland og Øerne. Tallene i parentes angiver normalen - et gennemsnit fra perioden 1961-90. Kilde: Dansk Meteorologisk Instituts Månedssrapporter.

	December	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni
Temp °C	3,0 (2,2)	2,1 (0)	1,3 (-0,3)	2,9 (1,7)	7,4 (6,1)	12,6 (11,0)	13,5 (14,4)
Nedbør, mm	47 (55)	101 (39)	28 (39)	20 (34)	16 (39)	25 (38)	25 (48)
Soltimer	35 (28)	63 (41)	60 (65)	126 (127)	191 (181)	272 (256)	277 (257)

Mild vinter 1992/93

Selvom sidste trediedel af december 1992 var forholdsvis kold med nogen frost, blev måneden alligevel mildere end normalgennemsnittet for perioden 1961-90. Trods en rolig, kold og tør begyndelse og afslutning blev januar 1993 meget våd, blæsende og temmelig mild. Februar 1993 blev tør og væsentligt mildere end normalgennemsnittet over perioden 1961-90. Set under ét var vinteren 1992/93 dermed mild med en gennemsnitlig døgnmiddeltemperatur på 2,1°C, hvilket er væsentligt over det normale (0,6°C).

Forår/sommer 1993

Marts 1993 var temmelig tør og, trods nogen nattefrost, noget varmere end normalgennemsnittet. En høj gennemsnitstemperatur for april 1993 dækker over en kold periode frem til ca. den 20. Fra den 21. og måneden ud blev april 1993 usædvanligt meget varmere og tørrere end normalgennemsnittet for perioden 1961-90, med en ny varmere rekord (28,6 °C) målt den 27. Også maj og juni var nedbørsfattige og forholdsvis solrige, juni dog en anelse koldere end normalt.

Vejret i vinteren 1992/93 og den følgende sommer kan tænkes at påvirke fuglenes ynglesucces og overlevelse i forskellig retning. Den milde vinter har utvivlsomt gavnet en række standfugle og kortdistancetrækkere. Hvordan det nedbørsfattige og forholdsvis varme forår har påvirket fuglenes ynglebestande er derimod usikkert og antageligt forskelligt på de enkelte lokaliteter. Vandstanden i Porsemosen var det meste af sæsonen særdeles lav. Det var således muligt at færdes tørskoet over store dele af normalt vanddækkede arealer inde i mosen. Ved så lav vandstand forringes nogle vandfuglearters fødesøgningsmuligheder.

5. Resultater

5.1. Porsemosens ynglefugle 1993

Tabel 2: Oversigt over udvalgte ynglefuglearter (antal par) i Porsemosen 1960-1993. Kilder: ¹Ferdinand et al. (1968) og Ferdinand (1971), ²Jensen & Petersen (1976), ³Dybbroe & Boeg (1982) og ⁴Haagensen & Woolhead (1986), ⁵Michael Funch (pers. medd.). Blank: ingen oplysninger. *: "territorier".

	1960-69 ¹	1970-74 ²	1978-80 ³	1981-85 ⁴	1986 ⁴	1993
Toppet lappedykker	0	0	1	+	0	2
Lille lappedykker	min. 3	0	1-2	0-2	6-13	6-7
Gråstrubet lappedykker	1-3	2-3	4-5	1-3	6-8	3-4
Knopsvane	5-6	1-2	2	+	1-2	2
Grågås	0-3	1-4	3-5	+	4-5	4-5
Gravand	1-2	0		+	0	0
Gråand	10-20	ca. 5	11	+	ca. 7	ca. 10
Atlingand	1-2	1-2	0-1		0	0-1
Skeand	2-4	0	0-1		1	0
Taffeland	1-2	?	0-2	0-1	0	1-2
Troldand	0	0	2-3	+	0	1
Rørhøg	0-1	0		0-1	1	1
Vandrikse	15-20	15	14	7-18	14-27	7-10
Plettet rørvagtel	0-1				0	0
Grønbenet rørhøne	min. 10	10-15	7	18	7-25	7-8
Blishøne	min. 10	20-25	20	+	25-30	15-17
Vibe	min. 2	ca. 20	2-5	+	5-6	0
Dobbeltbekkasin	4-6	15-20	8-10	+	min. 1	0-1
Rødben	3-4	"ustadig"	1		0	0
Sortterne	ca. 10	0		0-1	0-1	0
Engpiber	+	?	5-8		0	2-3
Gul vipstjert	+	3			0	0
Nattergal	min. 10	60-80	25	+	24-47	>20 ⁵
Bynkefugl		"ret alm."		1-2	2-3	0
Grøshoppesanger		?	4	1-4	3	3-4
Savisanger		0-2		0-3	0	0
Sivsanger	+	"m. alm."	37	1-7	2-3	2-3
Rørsanger	+	"alm."	18	+	ca. 200	20-30 ⁵
Kørsanger		"alm."	3	5	10	4-5
Pungmejse*	1	?		4-8	6	7-9
Rørspurv	+	"m. alm."		+	40-60	>25 ⁵

Der blev registreret 68 sikkert eller muligt ynglende fuglearter i Porsemosen i april-juli 1993. Af disse er 14 arter egentlige vandfuglearter. Medtaget i tabel 2 er desuden bestandsstørrelser for enkelte spurvefuglearter med særlig tilknytning til vådområder.

Ved en vurdering af tabel 2 skal det bemærkes, at skift i observatører og eventuelt optællingsmetoder (og indsats) gennem perioden udgør en betydelig usikkerhed. Nogle tal er således formodentligt rene skøn, mens andre dækker over egentlige optællinger. Det er ligeledes usikkert, hvorvidt alle tallene inkluderer vådområdet umiddelbart vest for søen, som det er tilfældet for f.eks. 1986- og 1993-tallene. En del af tallene i Ferdinand (1971) omfatter endog også den nordfor liggende Tysmosen.

Registrerede antal fugle på de forskellige optællingsdage i 1993-undersøgelsen fremgår af tabel 3.

Tabel 3: Oversigt over registreringer af udvalgte arter i Porsemosen 1993. Tallene angiver antal fugle (ikke ynglepar) på de enkelte optællingsdage. Tallene omfatter kun adulte fugle, (ikke) ungekuld. *: aftentur; **: inkl. ungfugle.

	17. april	25. april	2. maj	9. maj	19. maj*	11. juni	29. juni	30. juni
Toppet lappedykker	3-4	1	2	0	1	3	2-3	2
Lille lappedykker	min. 2	4	0	0	1	0	0	0
Gråstrubet lappedykker	4	3	1	1	0	3	2	0
Knopsvane	5	3	2	0	0	2	0	0
Grågås	20-25	15-20	10	7	0	0	2-4	0
Gravand	0	0	0	2	0	0	0	0
Krikand	25-30	0	0	0	0	0	0	0
Gråand	10-15	8-10	13-15	7	11	11	15	7
Atlingand	1	0	0	0	0	0	0	0
Taffeland	6	3	2	0	0	0	0	0
Troldand	2	2	0	3	0	5	0	0
Rørhøg	3	2	2	2	0	1	1-2	1
Vandrikse	7	4	2	1	0	0	0	0
Grønbenet rørhøne	min. 4	6	4	2	2	2	2	3
Blishøne	25-30	10-11	15	min. 15	8	12	min. 20	25-30
Vibe	2	2	0	0	3	1	0	0
Dobbeltbekkasin	2-3	0	0	0	1	0	0	0
Grashoppesanger	0	0	2	3	5	3	2	3
Pungmejse	3-4	7-8	5-6	2	1	2	11**	2
Sivsanger	0	0	0	1	0	0	0	0

5.2. Porsemosens ynglefugle 1993 - med tilbageblik

Toppet lappedykker *Podiceps cristatus*

Ynglebestand: 2 par

Op til 4 adulte fugle blev set gennem perioden, og rimeligvis har 2 par ynglet. Ét par ynglede i mosens største tørvegrav, hvor adulte fugle med én unge blev set ved flere lejligheder. Desuden blev 1-2 adulte fugle set gentagne gange i Høholmsøen vest for kolonihaverne, og sandsynligvis har endnu et par ynglet her (figur 2).

Toppet lappedykker har gennem årene ynglet uregelmæssigt i Porsemosen. Et par ynglede i slutningen af 70'erne, og arten ynglede angiveligt i begyndelsen af 80'erne (tabel 2). De fleste af mosens tørvegrave er rimeligvis for små til at tilfredsstille artens krav til levestedet.

Lille lappedykker *Tachybaptus ruficollis*

Ynglebestand: 6-7 par

Der foreligger registreringer af rimeligvis mindst 5 forskellige spillende fugle 4 forskellige steder i mosen. Desuden blev én fugl set i en lille tørvegrav i mosens nordlige del. I forbindelse med Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt blev endnu to par fundet i Høholmsøen (MF). På baggrund af, at begge mager kan lave trillesang og artens skjulte levevis taget i betragtning kan bestanden dermed vurderes til mindst 6 og højst 7 ynglepar (figur 2).

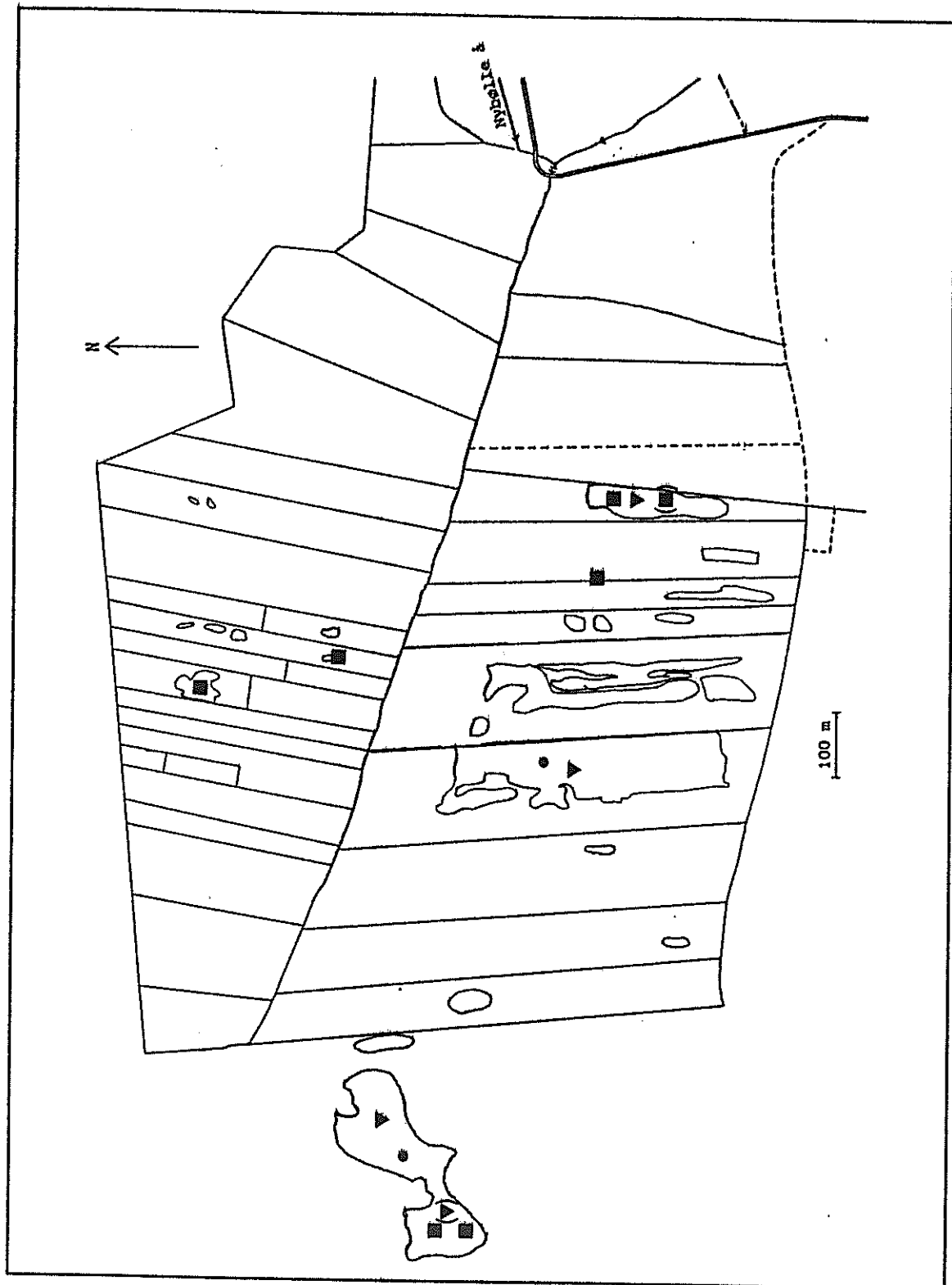
Helt op til 13 par kan have ynglet i 1986, hvilket er mange sammenlignet med årets resultat og undersøgelsesperioden i øvrigt. Det er dog sandsynligt, at der i visse år er tale om en undervurdering af bestanden på grund af artens skjulte levevis, ligesom det er usikkert, hvorvidt alle tallene inkluderer søen vest for selve Porsemosen.

Gråstrubet lappedykker *Podiceps griseigena*

Ynglebestand: 3-4 par

Mindst ét par ynglede i søen vest for selve Porsemosen. Her blev en rugende fugl set på flere tællinger, og en voksen fugl med én unge blev set den 11. juni. Desuden blev et par set i mosens største tørvegrav, og kaldende fugle er ved tre lejligheder hørt i en tørvegrav i mosens sydøstlige hjørne. I forbindelse med Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt angives endnu et par at have ynglet i søen vest for mosen (MF). Dermed kan den aktuelle ynglebestand vurderes til 3-4 par (figur 2).

Arten har ynglet regelmæssigt gennem hele den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger. Den hidtil største bestand (6-8 par) blev optalt i 1986. Den aktuelle ynglebestand er stort set på linie med tidligere undersøgelsesår (tabel 2).

Figur 2: Yngleudbredelse for toppet lappedykker *Podiceps cristatus* (●), lille lappedykker *Tachybaptus ruficollis* (■) og gråstrubet lappedykker *Podiceps griseogen* (▲) i Porsmosen 1993. Paranteser angiver sandsynlige/mulige ynglepar.

Knopsvane *Cygnus olor*

Ynglebestand: 2 par

Ét par ynglede i Høholmsøen vest for mosen og fik 3 unger, dertil kommer ét par i mosens største tørvegrav samt enkelte observationer af omstrejfende, sandsynligvis ikke-ynglende voksne fugle. En ynglebestand på 2 par er på linie med de fleste tidligere undersøgelsesår, idet der dog i tresserne blev noteret 5-6 ynglepar (tabel 2). En sandsynlig tilbagegang siden tresserne kan skyldes den fremskredne tilgroning, der hindrer svanernes udsyn og gør det vanskeligt for dem at lande i tørvegravene, ligesom fødekongurrence fra de udsatte gråænder kan tænkes at spille en rolle (Haagensen & Woolhead 1987). Figur 3.

Grågås *Anser anser*

Ynglebestand: 4-5 par

I begyndelsen af sæsonen taltes op til 25 grågæs i mosen. Hovedparten af disse har dog udtvivlsomt været trækfugle og ikke-ynglende fugle. Vedvarende iagttagelser af voksne fugle senere på sæsonen tyder på, at 2-3 par har ynglet i mosens største tørvegrav, og yderligere to par angives at have ynglet i Høholmsøen vest for mosen (MF). I løbet af sæsonen kunne et par med 8 gæslinger ses på græsarealerne omkring den næststørste tørvegrav i den sydlige halvdel af mosen (MF). Desuden opholder en del ikke-ynglende grågæs sig ofte på markerne i undersøgelsesområdets nordvestlige hjørne. Figur 3.

Den aktuelle ynglebestand svarer dermed til niveauet siden 1980 men synes noget højere end bestanden fundet i begyndelsen af den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger (tabel 2).

Gråand *Anas platyrhynchos*

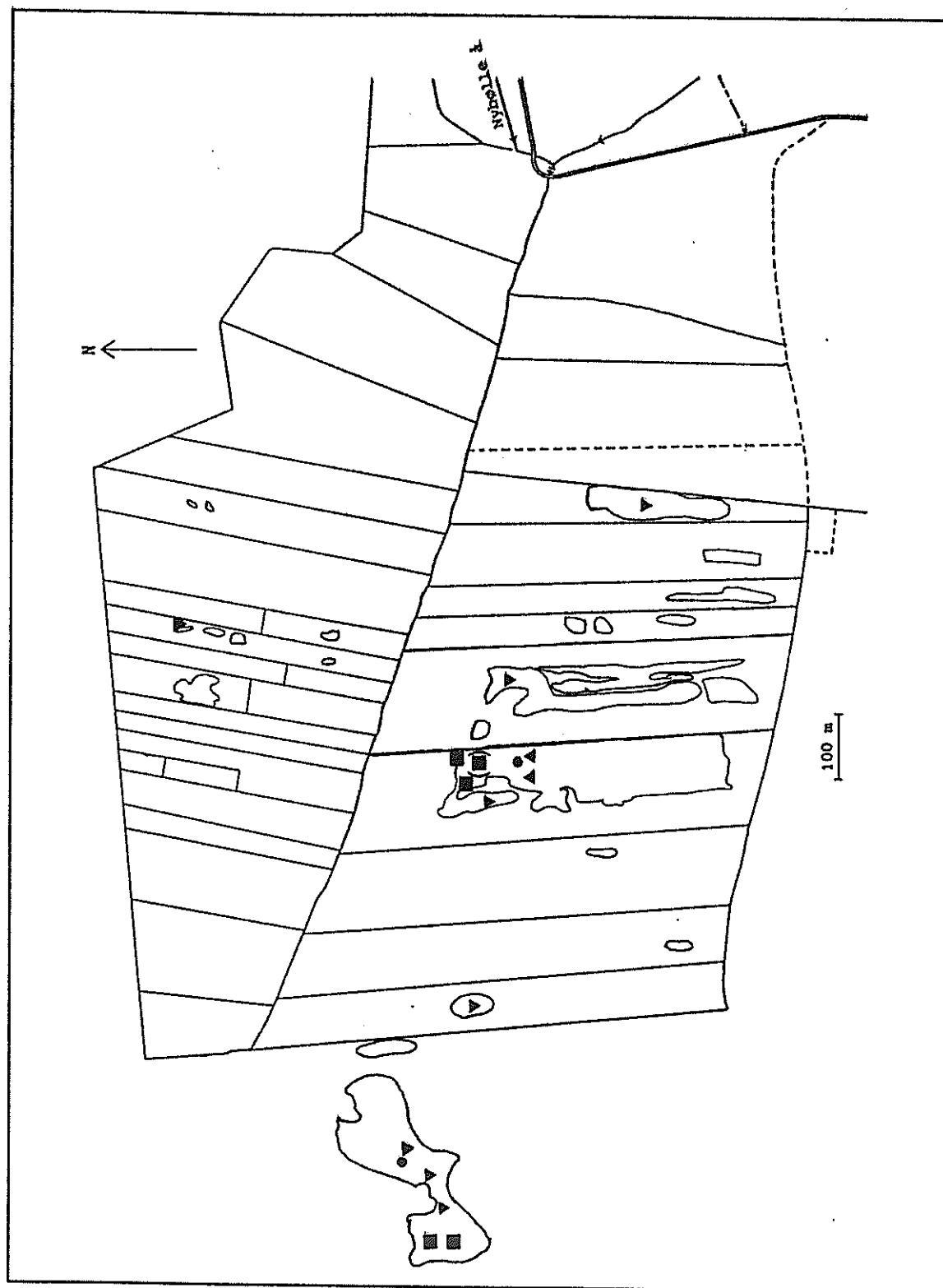
Ynglebestand: ca. 10 par

Der foreligger ingen sikre ynglebeviser i form af iagttagelser af ællinger eller rugende fugle. Den nævnte ynglebestand er vurderet ud fra iagttagelser af par samt antallet af hanner i første halvdel af maj, d.v.s. primært på baggrund af tællingerne 2. og 9. maj. Dermed synes bestanden at have været forholdsvis stabil gennem den periode, hvorfra der er indhentet oplysninger. Flere steder i mosen udsættes gråænder til jagtlige formål, hvilket sandsynligvis forringer ynglebetingelserne for mosens "vilde" bestand af gråænder. Figur 3.

Atlingand *Anas querquedula*

Ynglebestand: 0-1 par

Arten har tidligere ynglet i Porsemosen med enkelte par (tabel 2). Fra 1993 foreligger kun én iagttagelse: 1 han blev set i den store tørvegrav den 25. april. Det har muligvis drejet sig om en trækfugl, men artens ret skjulte levevis taget i betragtning, vurderes ynglebestanden til 0-1 par.

Figur 3: Yngleudbredelse for knopsvane *Cygnus olor* (●), grågås *Anser anser* (■) og gråand *Anas platyrhynchos* (▼) i Porsemosen 1993. Paranteser angiver sandsynlige/mulige ynglepar.

Taffeland *Aythya ferina*

Ynglebestand: 1-2 par

Taffelanden angives at have ynglet ret uregelmæssigt i Porsemosen gennem den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger (tabel 2), hvilket kan skyldes at arten let overses. Ungerne klækkes først i slutningen af juni, og herefter færdes fuglene ofte skjult i bredvegetationen.

Sikre ynglefund foreligger ikke, og den nævnte ynglebestand er vurderet ud fra vedvarende iagttagelser af par og antallet af hunner i perioden fra midten af april til slutningen af maj. Disse iagttagelser tyder på, at der i 1993 ynglede 1-2 par i mosens to største tørvegrave, begge i mosens sydlige halvdel.

Troldand *Aythya fuligula*

Ynglebestand: 1 par

Foruden enkelte spredte registreringer af enlige fugle foreligger vedvarende iagttagelser af et par, der rimeligvis ynglede i mosens største tørvegrav i 1993. Arten kan dog let være overset af de samme årsager som nævnt for taffelanden. I 1978 skulle 2-3 par have ynglet, hvilket er det eneste år, hvor der angives ynglepar fra mosen. Arten skulle dog ligeledes have ynglet i begyndelsen af firserne (tabel 2).

Rørhøg *Circus aeruginosus*

Ynglebestand: 1 par

Når undtages aftentællingen den 19. maj, blev rørhøgen set med 1-3 fugle på alle tællingerne. Et par har utvivlsomt ynglet eller i det mindste gjort yngleforsøg. Særligt først i perioden blev fuglene ofte set i paringsflugt og/eller territoriehævdende, dog uden at reden kunne lokaliseres.

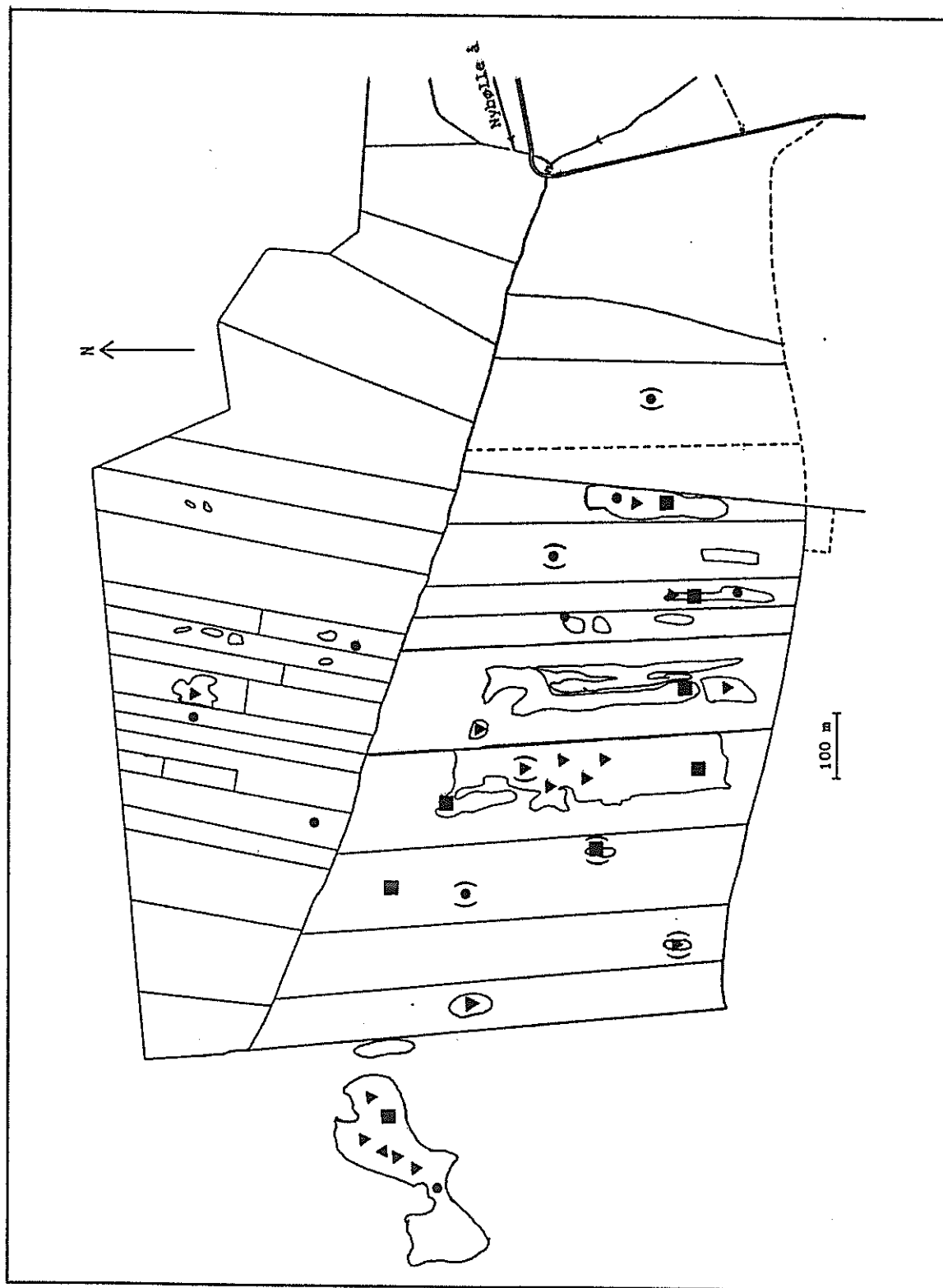
Rørhøgen har muligvis ynglet de fleste år siden begyndelsen af tresserne (tabel 2), ligesom rastende fugle forår og efterår ofte opholder sig i området.

Vandrikse *Rallus aquaticus*

Ynglebestand: 7-10 par

Den nævnte ynglebestand er betydeligt lavere end, hvad der blev fundet ved den forrige optælling i 1986 og sandsynligvis den laveste i den lange periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger. Rimeligvis har forårets og forsommerens meget lave vandstand givet arten dårlige ynglebetingelser, ligesom den efterhånden ret fremskredne tilgroning tårlægger tidligere velegnede ynglesteder for arten, der foretrækker vanddækkede sumpområder. Figur 4.

Den aktuelle ynglebestand er baseret på registreringer af kaldende fugle 10 forskellige steder i mosen samt største antal registreringer (7) på én dag (17. april).

Figur 4: Yngleudbredelse for vandrikse *Rallus aquaticus* (●), grønbenet rørhøne *Gallinula chloropus* (■) og blishøne *Fulica atra* (▼) i Porsemosen 1993. Paranteser angiver sandsynlige/mulige ynglepar.

Grønbenet rørhøne *Gallinula chloropus*

Ynglebestand: 7-8 par

Bedømt ud fra registreringer af territoriehævdende fugle, der udgør langt den overvejende del af registreringerne, iagttagelser af enlige voksne fugle og par har 7-8 par ynglet i 1993. Dermed er den aktuelle ynglebestand forholdsvis lille sammenlignet med tidligere undersøgelsesår (tabel 2). Som nævnt for vandriksen har årets meget lave vandstand utvivlsomt forringet ynglebetingelserne for rørhønen og flere andre vandfuglearter. Eneste sikre ynglefund er et par med 2 kyllinger den 29. juni i den sydlige ende af mosens største tørvegrav. Figur 4.

Blishøne *Fulica atra*

Ynglebestand: 15-17 par

Porsemosens ynglebestand er vanskelig at opgøre, idet det der gøres relativt få sikre ynglefund i det svært overskuelige moseterræn, ligesom en del ikke-ynglende fugle utvivlsomt befinder sig i området. Den nævnte ynglebestand er baseret på iagttagelser af territoriehævdende fugle, tilsyneladende par, ungekuld og enlige voksne fugle. I alt foreligger 14 iagttagelser af ungekuld hver med 1-5 unger fordelt på mindst 9 forskellige kuld. 1993-bestanden er dermed forholdsvis lille sammenlignet med resten af den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger, hvilket rimeligvis skal tilskrives årets lave vandstand samt den efterhånden ret fremskredne tilgroning. Figur 4.

Dobbeltbekkasin *Gallinago gallinago*

Ynglebestand: 0-1 par

Dobbeltbekkasin blev kun registreret ved to besøg: den 17. april sås 4 fugle, heraf to territoriehævdende, i mosens sydlige halvdel. Desuden sås én dobbeltbekkasin ved aftentællingen den 19. maj. De spillende fugle i midten af april blev kun set ved denne ene lejlighed og kan meget vel være trækfugle. Dermed forekommer det tvivlsomt, om arten ynglede i Porsemosen i 1993. Da arten især er aktiv i april og selv på dette tidspunkt let overses (Green 1985), kan det trods alt ikke udelukkes, at et enkelt par ynglede i 1993. En enkelt fugl blev da også registreret på Ornis Consults agerlandsfugletællinger i området.

Det synes dermed sikkert, at bestanden er gået betydeligt tilbage siden tresserne. Arten menes ellers at være forholdsvis tolerant overfor tilgroning. Den findes især på arealer, der ikke græsses for intensivt, men måske er tilgroningen nu så fremskreden, at artens eksistens alligevel trues. Årets meget lave vandstand har utvivlsomt også forringet ynglebetingelserne for dobbeltbekkasinen, der foretrækker at foruragere på blød bund og lav vanddybde.

Engpiber *Anthus pratensis*

Ynglebestand: 2-3 par

Bedømt ud fra antallet af voksne fugle, herunder syngende hanner, har 2-3 par ynglet på mosens nordøstlige enge. Dette bekræftes af tællinger foretaget i forbindelse med Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt (MF).

Græshoppesanger *Locustella naevia*

Ynglebestand: 3-4 par

Den nævnte ynglebestand er baseret på vedvarende registreringer af syngende hanner. I perioden 2. maj - 30. juni foreligger i alt 19 registreringer, heraf 5 forskellige fugle ved aftenbesøget den 19. maj. En del iagttagelser forekommer imidlertid ret spredte og omfatter formentligt ikke-ynglende, oversomrende hanner. Figur 5.

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Ynglebestand: 2-3 par

En syngende han blev hørt den 9. maj i rørsumpen nord for selve mosen, og rimeligvis ynglede et par i dette område i 1993. Yderligere 2 par blev fundet i forbindelse med Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt (MF), hvorfor den aktuelle ynglebestand vurderes til 2-3 par. Selv om en del af de tidligere anførte ynglefremkomster utvivlsomt er behæftet med usikkerhed, er det givet, at arten gennem årene er gået betydeligt tilbage i antal som ynglefugl i Porsemosen. Tilbagegangen i sivsangerbestanden er et internationalt kendt fænomen, der normalt tillægges tørke i Sahelområdet i Afrika, hvor arten overvintrer (Marchant et al. 1990). Figur 5.

Kærsanger *Acrocephalus palustris*

Ynglebestand: 4-5 par

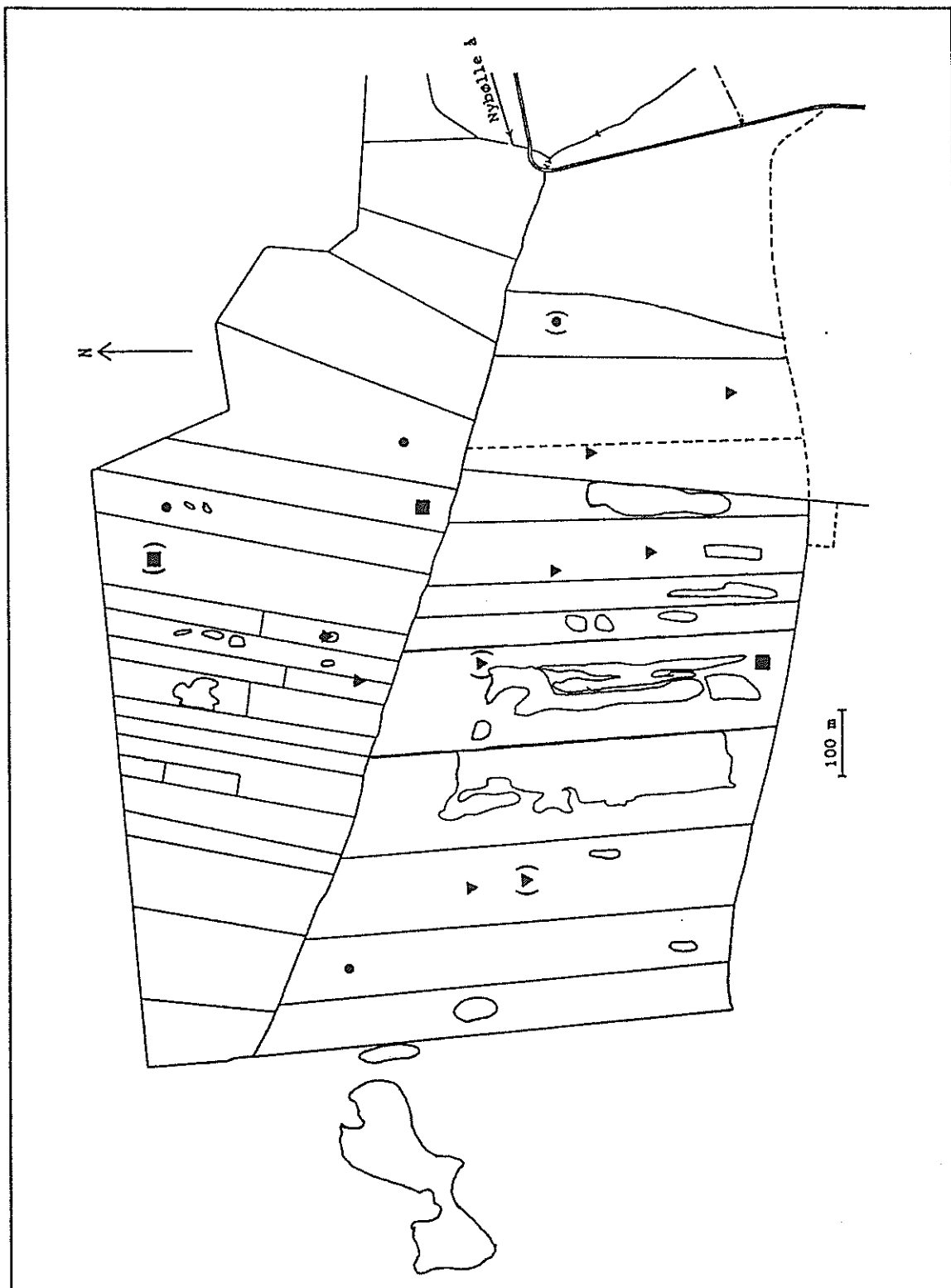
Bedømt ud fra antallet af syngende hanner har 4-5 par ynglet i 1993. Arten registreres kun sjældent i selve mosen, men forekommer især i tilknytning til urtevegetationen omkring mosen. Med den aktuelle ynglebestand er der tilsyneladende tale om en vis tilbagegang i forhold til tidligere år. Dette skal dog rimeligvis tilskrives forhold udenfor Porsemosen, idet der også på landsplan har været en vis tilbagegang i bestanden gennem de seneste år (Jacobsen 1993). Formentligt spiller forhold i artens overvintringsområde i tropisk Afrika den altafgørende rolle.

Pungmejse *Remiz pendulinus*

Ynglebestand: 7-9 "par"

Den aktuelle ynglebestand er baseret på fund af "hunreder", d.v.s. færdigbyggede reder med indgangsrør, der almindeligvis regnes som et sikkert ynglefund. Af den nævnte ynglebestand er 2 "par" fundet i mosens nordlige del og 5-7 "par" i den sydlige. Ved sommerens tællinger fandtes i alt 7 hunreder, og yderlige to hunreder angives at være fundet syd for Nybølle Å (MF og Poul Evald Hansen, pers. medd.).

Porsemosen var pungmejsens første ynglested i Danmark, idet et par ynglede i 1964. Formenligt har arten ynglet regelmæssigt siden. Den har været registreret årligt siden 1981 og skulle også have ynglet i 1966-1968 og 1970 (Jensen & Petersen 1976). Med den aktuelle bestand synes 1993 at have været et særdeles godt år for pungmejse, selv om forskelle i optællingsmetode- og indsats utvivlsomt indvirker betydeligt på tallene gennem årene (tabel 2). Desværre blev flere reder øjensynligt fjernet i løbet af foråret. Noget sådant er særdeles uheldigt for denne art, der optræder på rød-listen over truede danske ynglefugle. Kun én familieflok på 6 fugle, blev set den 29. juni.

Figur 5: Yngleudbredelse for græshoppesanger *Locustella naevia* (●), sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus* (■) og pungmejse *Remiz pendulinus* (▼) i Porsemosen 1993. Paranteser angiver mulige ynglepar.

5.3. Øvrige ynglefugle 1993

Foruden de allerede nævnte arter ynglede en række andre fuglearter mere eller mindre talrigt i Porsemosen. De anførte tal stammer fra Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt (MF).

Af øvrige "mosearter" skal nævnes nattergal *Luscinia luscinia* (> 20 par), rørsanger *Acrocephalus scirpaceus* (20-30 par) og rørspurv *Emberiza schoeniclus* (> 25 par), der alle ynglede talrigt i 1993. En optælling af disse er ikke foretaget i forbindelse med nærværende arbejde.

Tilknyttet mosens opvækst af især birk, pil og el fandtes i 1993 følgende mere eller mindre udprægede skov- og kratfugle: spurvehøg *Accipiter nisus* (sandsynligvis 1 par ved Høholmsøen, desuden enkelte iagttagelser), ringdue *Columba palumbus*, gøg *Cuculus canorus* (10-12 "par"), natugle *Strix aluco* (1 par i nordlige granplantage), stor flagspætte *Dendrocopos major* (1 par i mosens sydvestlige hjørne), gærdesmutte *Troglodytes troglodytes*, jernspurv *Prunella modularis* (10 par), rødhals *Erythacus rubecula*, solsort *Turdus merula*, sjagger *Turdus palustris* (ca. 3 par), sangdrossel *Turdus philomelos*, gulbug *Hippolais icterina* (2-5 par), gærdesanger *Sylvia curruca* (2-3 par), tornsanger *Sylvia communis* (35-40 par), havesanger *Sylvia borin*, munk *Sylvia atricapilla*, gransanger *Phylloscopus collybita*, løvsanger *Phylloscopus trochilus* (25-30 par), halemejse *Aegithalos caudatus* (1 par), sumpmejse *Parus palustris*, blåmejse *Parus caeruleus*, musvit *Parus major*, skovskade *Garrulus glandarius*, husskade *Pica pica*, skovspurv *Passer montanus*, bogfinke *Fringilla coelebs*, grønirisk *Carduelis chloris* (3 par), stillits *Carduelis carduelis*, tornirisk *Carduelis cannabina* og dompap *Pyrrhula pyrrhula*.

Tilknyttet det åbne land omkring mosen fandtes: musvåge *Buteo buteo*, fasan *Phasianus colchicus*, mursejler *Apus apus*, sanglærke *Alauda arvensis* (10 par), digesvale *Riparia riparia*, landsvale *Hirundo rustica*, bysvale *Delichon urbica*, rødrygget tornskade *Lanius collurio* (0-1 par på nordøstlige enge), allike *Corvus monedula*, råge *Corvus frugilegus*, krage *Corvus corone*, stær *Sturnus vulgaris* og gulspurv *Emberiza citrinella*.

I alt fandtes 68 sikkert eller muligt ynglende fuglearter i Porsemosen i foråret og sommeren 1993.

5.4. Ikke-ynglende arter i 1993

Skarv *Phalacrocorax carbo*

En iagttagelse: 3 overflyvende den 29. juni.

Fiskehejre *Ardea cinerea*

To iagttagelser: 3 den 29. juni og 2 den 30. juni.

Gravand *Tadorna tadorna*

1 par på de nordøstlige enge og nord for mosen den 9. maj. Arten har angiveligt tidligere ynglet uregelmæssigt i Porsemosen (tabel 2).

Krikand *Anas crecca*

En del rastende krikænder ses forår og efterår. I 1993 sås 25-30 den 17. april.

Tårnfalk *Falco tinnunculus*

Enkelte fouragerende fugle set gennem perioden: 2 den 25. april og 1 den 29. juni. Har tidligere ynglet i områdets smålunde og i 1986 i selve Porsemosen.

Strandskade *Haematopus ostralegus*

Enkelte iagttagelser: 1 den 25. april og 1 den 30. juni.

Vibe *Vanellus vanellus*

Viben var tidligere blandt mosens karaktérfugle. Så sent som i 1986 ynglede 5-6 par, og tilbage i 1970-74 meldes om helt op til 20 ynglepar (tabel 2). Et par i territorialflugt blev set på den sydøstlige agerjord den 17. april. Senere foreligger kun enkelte spredte iagttagelser, der ikke umiddelbart antyder yngel. Meget tyder derfor på, at viben i 1993 var forsvundet som ynglefugl fra Porsemosen. Arten er gennem samme periode gået betydeligt tilbage i antal på landsplan af de samme årsager, der antageligt har reduceret dens antal i Porsemosen: tilgroning, lav vandstand og en reduktion af det samlede græsningsareal.

Mudderklire *Actitis hypoleucos*

En iagttagelse: 3 den 19. maj.

Hættemåge *Larus ridibundus*

Almindelig overflyvende på alle tællinger.

Stormmåge *Larus canus*

Almindelig overflyvende på alle tællinger.

Sølvmåge *Larus argentatus*

Almindelig overflyvende på alle tællinger.

Fjordterne *Sterna hirundo*

1 ved Høholmsøen vest for kolonihaverne den 11. juni.

Bynkefugl *Saxicola rubetra*

Tidligere ynglefugl, der nu synes forsvundet. Så sent som i 1986 ynglede 2-3 par. Fra 1993 foreligger kun én iagttagelse: 1 den 9. maj. Desuden sås en enkelt fugl på Ornis Consults agerlandsfugletællinger i området.

Stenpikker *Oenanthe oenanthe*

En iagttagelse: 1 den 9. maj.

Vindrossel *Turdus iliacus*

Ca. 30 den 17. april

Grå fluesnapper *Muscicapa striata*

En iagttagelse: 1 den 9. maj.

Broget fluesnapper *Ficedula hypoleuca*

En iagttagelse: 1♂ den 25. april.

Patterdyr: hare *Lepus europaeus* (1 den 9. maj), ræv *Vulpes vulpes* (1 den 17. april, 1 den 19. maj og 1 den 11. juni), rådyr *Capreolus capreolus* (1 den 17. april, 2 den 2. maj, 3 den 9. maj, 3 den 19. maj, 4 den 11. juni og 2 den 30. juni), pindsvin *Erinaceus europaeus* (2 den 19. maj).

I alt registreredes ved de 8 tællinger 85 fuglearter.

6. Porsemosen som ynglefuglelokalitet

Med det formål at "værdisætte" forskellige naturområders betydning som fuglelokaliteter introducerede Ferdinand (1971) og Dybbro & Boeg (1982) en generel klassificering af fuglelokaliteter omfattende en opdeling efter naturtyperne: skove, søer og moser, heder og klitter, kyster (strandenge og fugleøer) samt enge og overdrev. Princippet er, at de enkelte lokaliteter for hver naturtype klassificeres i tre kategorier på baggrund af forekomsten af udvalgte karakterarter.

Kategori 1: "Ekstraordinært gode fuglelokaliteter".

Kategori 2: "Meget gode fuglelokaliteter".

Kategori 3: "Gode fuglelokaliteter".

Er en lokalitet eksempelvis klassificeret som V2, betyder det, at lokaliteten er en "meget god fuglelokalitet for vandfugle".

I og omkring Porsemosen yngler især karakterarter for naturtypen "søer og moser" (tabel 2). Af tabel 4 fremgår Porsemosens ynglebestand af karakteristiske sø- og mosearter samt hvilke antals-kriterier, der benyttes ved klassificering af V-lokaliteter.

Tabel 4: Antallet af ynglepar på vandfuglelokaliteter (søer og moser) for klassificering som henholdsvis kategori 1, 2 og 3. I sidste kolonne er angivet antallet af ynglefugle i Porsemosen i 1993. + angiver "tilstedeværende". *: vandfugle omfatter ande og vadefugle, vandhøns og lappedykkere.

	kategori			Porsemosen 1993
	1	2	3	
Gråstrubet lappedykker	20	10	+	3-4
Atlingand	8	4	+	0-1
Taffeland	20	6	+	1-2
Troldand	15	5	+	1
Grågås	40	10	+	4-5
Rørhøg	5	+		1
Vandrikse		10	+	7-10
Dobbeltbekkasin		10	+	0-1
Pungmejse	5	+		7-9
Græshoppesanger			+	3-4
Vandfugle ialt*	200	60	30	16-24

Blot én af de nævnte arter yngler med det angivne antal par, klassificeres lokaliteten i den respektive (og højest mulige) kategori. En oplagt svaghed ved at vurdere fuglelokaliteters værdi alene på karakterarters forekomst er, at store områder næsten altid vil ende i en større kategori end små lokaliteter (stort areal = mange ynglepar). Ikke desto mindre fremgår det af tabel 4, at Porsemosen trods sin beskedne udstrækning alene på grund af pungmejsebestandens størrelse kan klassificeres som en ekstraordinær god lokalitet for vandfugle.

Med i en generel vurdering af Porsemosens værdi som ynglefuglelokalitet hører dog også den store artsrigdom i relation til mosens relativt beskedne udstrækning.

7. Plejeplan for Porsemosens fugleliv

De plejeforslag, der fremsættes i det følgende, er i hovedsagen en opdatering af en plejeplan, Hovedstadsrådet lod udarbejde i 1986 (Jacobsen 1988). Nye forslag og/eller rettelser er tilføjet i det omfang, det er skønnet relevant jvf. tællingerne i sommeren 1993. Hovedparten af de i det følgende refererede botaniske oplysninger stammer fra en statusrapport udarbejdet af Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Tåstrup, Ballerup og Albertslund (Binau & Hansen 1986).

7.1. Vurdering og målsætning

En del af de naturværdier, man ønskede at bevare ved at frede Porsemosen i 1968, er i dag delvist forsvundet eller truede på grund af tilgroning med buske og træer. Således dækkes store dele af tidligere lysåbne arealer i dag af pilekrat og andre vedplanter. Fugletællingerne i sommeren 1986 og 1993 viser, at denne udvikling har medført, at en række af de fuglearter, der på fredningstidspunktet var karakterfugle i Porsemosen, er gået tilbage i antal eller er helt forsvundet som ynglefugle.

Med udgangspunkt i fredningens formål, Porsemosens naturkvaliteter og muligheder og den igangværende vegetationsudvikling kan følgende plejemålsætning opstilles:

"plejen skal bevare eller genskabe levedmulighederne for et bredt udsnit af de vand- og sumpfugle, der var regelmæssige ynglefugle i Porsemosen på fredningstidspunktet".

Plejemålsætningen søges opnået gennem:

- (1) Vegetationspleje på de arealer, hvor der foregår en hurtig udvikling bort fra den ønskede naturtilstand.
- (2) En vandstandshævning samt en udvidelse af det frie vandareal på de arealer, hvor en tørlægning truer vandfuglenes trivsel.
- (3) Andre indgreb, der har til formål at skabe bedre spredningsmuligheder for dyr og planter, det vil først og fremmest sige etablering af landskabelige forbindelser fra Porsemosen til områdets øvrige småmoser.

Plejen skal udføres således, at der tages størst muligt hensyn til Porsemosens dyre- og planteliv. Plejens virkning bør løbende vurderes og indgrebene om nødvendigt justeres.

7.2. Generelle plejeforskrifter

7.2.1. Førstegangspleje

På de angivne arealer foretages rydning af træer og pilekrat. Når en del af vedplanterne fjernes fra området, får kærplanterne bedre livsvilkår på grund af den øgede lystilførsel. Da områderne er fugtige og for at undgå skader på tørvebunden, bør rydningen foretages manuelt. Af æstetiske

grunde bør afskæringen foretages så nær roden som muligt. Eventuelt vil man i tilgift opnå en mindre vandstandshævning, da træer og buske er mere vandforbrugende end urter.

For fuglene vil en rydning af vedplanterne medføre en tilbagegang for de arter, der er tilknyttet træer, buske og krat men til gengæld bedre yngle- og fourageringsbetingelser for vand- og engfuglene. Af hensyn til mosens ynglefugle bør en vegetationsrydning foretages i vinterhalvåret.

På en del af de arealer, der ønskes udlagt til græsning, kan dyrenes adgang til arealerne lettes gennem en slåning af den nuværende urtevegetation. I dag yngler kun få fugle på de pågældende arealer, hvorfor slåningen kan gennemføres på det optimale tidspunkt, d.v.s. omkring 1. juli. På tørre arealer uden forekomst af sjældne planter kan slåningen foretages maskinelt. Den ryddede vegetation bør hurtigst muligt fjernes fra området eller brændes, da den ellers vil skygge for den lyskrævende kærvegetation og desuden forårsage en uønsket tilførsel af næringsstoffer.

Af hensyn til vandfuglenes trivsel er det vigtigt, at området holdes så fugtigt som muligt. Med henblik på at oversvømme såvel de sydlige som nordlige mosearealer kunne Nybølle Å forsøgsvis opstemmes med et stigbord umiddelbart inden udløbet fra mosen. Foruden at forbedre livsvilkårene for Porsemosens vandfugle vil en vandstandshævning hæmme birkens spiringsevne samt dannelse af nye rod- og stubskud fra de afskårede vedplanter. Vandet i Nybølle Å synes dog det meste af året ret stillestående, hvorfor det er uvist, om åen har en reel drænende effekt på de tilstødende mosearealer. Med Miljøministeriets sydøstlige parceller som en mulig undtagelse medfører mosens beliggenhed i en sænkning i landskabet, at de fleste omkringliggende landbrugsjorder næppe berøres af en vandstandshævning. Vandstanden i området bør i øvrigt løbende kontrolleres.

7.2.2. Vedvarende pleje

Som vedvarende pleje anbefales på de nævnte arealer græsning med kreaturer. Græsning anbefales på tidligere græsningsarealer, ligesom en del af de tilstødende arealer foreslås udlagt til denne driftsform.

Især for vadefuglene er det vigtigt, at der forekommer områder med tuet og vraget vegetation, hvorfor græsningstrykket ikke må blive for højt. Græsningstrykket bør dog løbende vurderes og om nødvendigt ændres. Eventuelt kan arealerne forsøgsvis græsses med forskelligt græsningstryk med henblik på at skabe livsvilkår for flere forskellige vadefuglearter. Af hensyn til de jordrugende vadefugle bør græsningsperiodens start være 1.-10. juni. På dette tidspunkt vil ødelæggelserne være mindst mulige, samtidig med, at vegetationen ikke er blevet for høj.

7.2.3. Generelle forbedringer

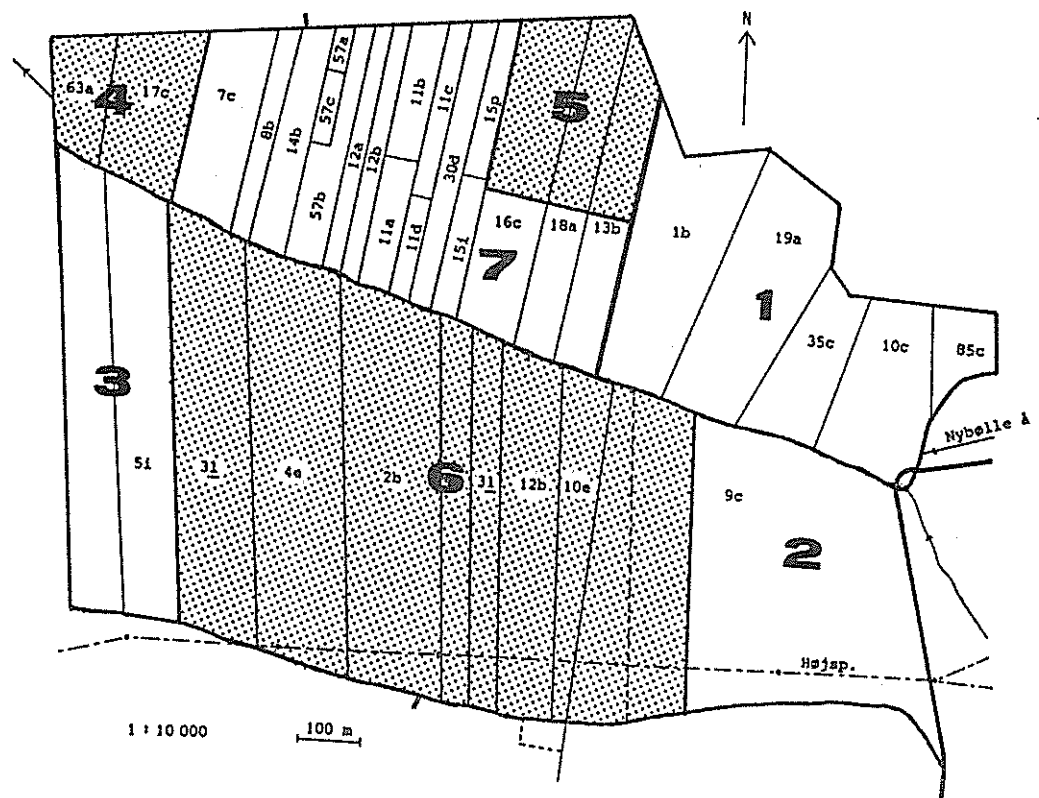
Der både sprøjtes og gødskes flere steder i og omkring Porsemosen. Dette skader naturværdierne, hvorfor enhver sprøjtning og gødskning på de fredede arealer bør ophøre. Foruden de direkte forstyrrelser, når spred-

ning af gødningen finder sted, forårsager gødningen også, at vegetationen hurtigt bliver for høj, tæt og grøn til, at vadefuglene trives. Desuden favoriseres græsserne på bekostning af urtevegetation.

Porsemosen bærer stærkt præg af, at jagt nu er den vigtigste driftsform i området. Adskillige steder i mosen findes såvel nye som mere eller mindre faldefærdige skure, jagthytter m.m. Desuden er flere steder efterladt pigtråd, affald, diverse anlæg til andeopdræt samt en enkelt forfalden campingvogn. En del af disse installationer er opført i modstrid med de gældende fredningskendelser og bør alene af dén grund fjernes. Med hensyn til de andre efterladenskaber, affald m.m., kan foretages en generel oprydning i forbindelse med den øvrige naturpleje i området.

7.3. Plejeplanområder

Mosen er inddelt i en række delområder, der i det følgende beskrives og behandles hver for sig. Figur 2 viser delområdernes placering og de enkelte parcellers matrikelnumre. Behovet for naturpleje er størst på de arealer, hvor vegetationsudviklingen truer de fuglearter, der er afhængige af 1) fugtige enge, 2) fugtige lysåbne arealer inde i mosen og 3) åbne vandarealer. Desuden bør der gennemføres pleje på de arealer, hvor enkle indgreb kan tænkes at gavne områdets fugleliv.

Figur 2: Plejeplanområder. 1: enge nordøst for Nybølle Å; 2: eng og landbrugsjord sydøst for Nybølle Å; 3: eng og kolonihaver mod vest; 4: landbrugsjord og græseng nordvest for Nybølle Å; 5: ældre græsningsareal mod nord; 6: tørvegrave syd for Nybølle Å; 7: moseareal nord for Nybølle Å. Matrikelkort fra Binau & Hansen (1986).

7.3.1. Område 1: enge nordøst for Nybølle Å

Området omfatter ca. 20 ha og består fra øst mod vest af matr. 85c, 10c, 35c, 19a og 1b. Hele området er omfattet af fredningen og rummer de eneste nuværende permanente græsningsarealer i Porsemosen: matr. 85c, 10c og 35c. Derimod ligger matr. 19a og 1b hen som ubenyttet græseng.

Beskrivelse

Matr. 19a og den sydlige del af matr. 1b på fredningstidspunktet var forholdsvis fugtige og lysåbne. I dag vokser foruden høje urter en del pil, birk og el på arealet. En del af vedplanterne er plantet af lodsejerne i forbindelse med vildtpleje, og et område i den nordlige ende af matr. 1b er beplantet med rødgran. Træerne blev i sin tid plantet med henblik på salg men blev aldrig fjernet.

Den nordlige del af matr. 1b er bevokset med en varieret kærflora. Den nordlige del har dog en noget højere bund, hvorfor kærvegetationen ikke er dominerende her. Her findes bl.a. et par småpletter med hjertegræs. De øvrige parceller er, især i forårs månederne, forholdsvis fugtige, det gælder især lavningerne på matr. 35c's sydlige del og 10c's nordlige del, hvor vandet i fugtige forår kan blive stående forholdsvis længe.

Den nordlige del af matr. 10c og 35c har karakter af overdrev med spredte tjørne- og rosenbuske. Langs matr. 35c's vestgrænse er registreret bl.a. vellugtende gulaks, fløjlsgræs, mosebunke, fåresvingel, håret star, mark-frytle, almindelig syre, vår-gæslingeblomst, stivhåret kalkkarse, hunde-viol, kornet stenbræk, eng-nellikerod, almindelig løvefod, mark-ærenpris, tveskægget ærenpris, dunet vejbred, lancetbladet høgeurt og lav tidsel. På grænsen mellem matr. 19a og 35c findes enkelte, fritstående pilebuske, og grænserne mellem de øvrige parceller og området langs den nordlige markvej er beplantet med levende hegn.

Ifølge Lokalkomiteen både gødskes og sprøjtes i området af hensyn til græsningen. Sprøjtningen skal fjerne de høje urter fra det elektriske hegn, gødskningen favorisere græsserne i forhold til den øvrige vegetation.

Fuglene

Engene udgør i dag en af mosens få potentielle ynglesteder for vadefugle. I 1986 fandtes det eneste sikre ynglepar af dobbeltbekkasin på engene, ligesom viben yngede og rødben blev observeret men ikke konstateret ynglede. I 1993 blev ingen af disse arter eller andre vadefugle konstateret ynglede i området. Også bynkefugl, der i 1986 yngede på engene, var i 1993 forsvundet fra området. Kun få fugle yngler i tilknytning til græsarealerne på matr. 1b og 19a, der imidlertid er et af mosens få ynglesteder for græshoppesanger, idet der i såvel 1986 som 1993 rimeligvis yngede enkelte par. I fugtige somre og forår opholder sig ofte ikke-ynglede vadefugle, ænder og gæs sig på engene, især i de fugtige lavninger på matr. 10c og 35c.

I de fritstående træer og buske samt i det levende hegn mod nord yngler bl.a. ringdue, musvit, husskade, gråkrage, gulspurv, løvsanger og tornsanger. Efterår og vinter fouragerer store flokke af sjaggere og vindrosler på de mange bær, der findes i området på dette tidspunkt. Buskene tjener også som udkigs- og sangposter for bl.a. bynkefugl, gulspurv, rørsurv og

om vinteren bl.a. stor tornskade. Måske ynglede rødrygget tornskade i 1993 i tjørnekraattet. Området er rimeligvis stadig en potentiel ynglelokalitet for denne art, og et par blev da også set under Ornis Consults agerlandsfugletællinger i området den 20. maj 1993. Særligt efterår og vinter søger bl.a. musvåge, fjeldvåge og blå kærhøg føde på engene. Kun få fugle yngler i granplantagen mod nord, heriblandt ringdue, natugle og gulspurv.

Konklusion

Delområde 1 er en af Porsemosens få nuværende og potentielle ynglelokaliteter for vadefugle, græshoppesanger, gul vipstjert og bynkefugl. Særligt i fugige forår og somre er engene af betydning for rastende og fouragerende ænder og gæs.

Plejemålsætning

Fugtig, kreaturafræsset eng med yngle- og fourageringsmuligheder for vibe, rødben, græshoppesanger og bynkefugl. Raste- og fourageringsbetingelser for vadefugle, ænder og gæs. Bevarelse af områdets nuværende karakter af overdrev.

Plejeforslag

Områdets nuværende tilstand opfylder i hovedsagen plejemålsætningen. Det gælder særligt for de østlige parceller. Enkelte forbedringer skal dog foreslås. Den nordlige del engen på især matr. 35c er noget tilgroet med tjørn. Hovedparten (ca. 80%) af denne bevoksning bør fjernes med henblik på at genskabe engens oprindelige lysåbne plantesamfund.

Hele matr. 19a og den sydlige del af 1b var på fredningstidspunktet udlagt som græsningsarealer. Det foreslås, at træer og buske fjernes, og at arealerne dernæst udlægges til græsning med kreaturer. Gennem et moderat græsningstryk på matr. 1b kan bevares refugier for arter som bynkefugl og græshoppesanger.

Fornyelse af granplantagen bør ikke finde sted, yderligere plantninger på arealerne under henvisning til vildtpleje bør undgås, og enhver gødskning og sprøjtning indenfor området bør ophøre.

Gennemføres den foreslåede vandstandshævning, vil engene sandsynligvis fremstå fugtige gennem en længere periode og således virke mere attraktive for såvel ynglende som fouragerende og rastende ænder, gæs og vadefugle.

7.3.2. Område 2: eng og landbrugsjord sydøst for Nybølle Å

Området omfatter hovedparten af matr. 9c, ca. 13 ha, og består af engen sydøst for Nybølle Å og det opdyrkede areal umiddelbart øst herfor. Begge områder er omfattet af fredningen og ejes af Miljøministeriet.

Beskrivelse

Vestskovens eng mod øst er det meste af året tør og er under stærk tilgroning med højt voksende urter som lådden dueurt, grå bynke og stor nælde, da den ikke har været under græsning i mange år. Desuden findes agertidsel, kåltidsel og hamp-hanekro talrigt. Kun i den nordlige del, mod Nybølle Å, findes endnu mindre områder med lavere plantevækst, hvor der vokser bl.a. engkabbeleje, gul frøstjerne og vinget perikum.

Fuglene I 1993 ynglede næsten kun arter, der kan trives i den halvhøje vegetation: græshoppesanger, nattergal, tornsanger og måske rørspurv.

Arealet umiddelbart øst for "engen" er under almindelig konventionel landbrugsdrifts med gødskning og sprøjtning. Landbrugsarealet er meget fuglefattigt, kun sanglærke og vibe yngler regelmæssigt. I 1986 ynglede 1 par viber i området, i 1993 sås et par i det tidlige forår, men sikker yngel kunne ikke konstateres. En del rastende viber og lejlighedsvis hjejler ses dog ofte på marken i forårs- og efterårsmånederne.

Konklusion kun få arter og individer yngler i område 2, hvilket næppe ændres så længe området dels er under tilgroning, dels under intensiv landbrugsdrift.

Plejemålsætning Åben, græsrig eng uden vedplanter, med tuer og fugtige områder. Yngle- og fourageringsbetingelser for ænder, gæs, vadefugle og gul vipstjert.

Plejeforslag Arealet bør indhegnes og ind til videre ligge brak med henblik på afgræsning, når et sammenhængende plantedække er dannet. Gennem at udlægge arealet til græsning undgås desuden problemer i forbindelse med en eventuel vandstandshævning.

I et forsøg på at genskabe et artsrigt plantesamfund på den tilgroede eng, skal der foretages en vegetationsrydning. Da området er tørt, kan slåning af urtevegetation foretages maskinelt. Der er relativt få vedplanter på engen, men det foreslås, at de alle fjernes af hensyn til vadefuglene. Da der kun yngler få fugle på engen i dag, kan slåningen udføres på det optimale tidspunkt, d.v.s. omkring 1. juli.

Slåningen af den høje vegetation og fjernelse af vedplanterne efterfølges af en vedvarende pleje i form af græsning med kreaturer. Græsningen bør foretages så nært som muligt på den fugtige naboparcel, således at der eventuelt dannes vegetationsfattige zoner mellem land og vand, hvor vadefuglene kan fouragere. Alternativt kan engstadiet formentligt opretholdes ved slåning af vegetationen 1-2 gange årligt. Slåning giver dog ikke den ønskede tuedannelse.

Gennemføres den foreslåede braklægning, vegetationsrydning og græsning eller slåning i området, vil delområde 1 og 2 tilsammen udgøre en glimrende sammenhængende yngle, raste- og fourageringslokalitet for ænder, gæs og vadefugle. Ydermere etableres en landskabelig forbindelse til den fredede Store Vejleådal. Dette vil give dyr og planter i regionen bedre livsvilkår og spredningsmuligheder samt have en æstetisk og oplevelsesmæssig værdi for områdets besøgende.

7.3.3. Område 3: eng og kolonihaver mod vest

Delområde 3 område omfatter ca. 12 ha i mosens sydvestlige hjørne og består af matr. 5i og 8a. På nær fodboldbanen og træplantningen mod nord er ingen af de 2 parceller omfattet af fredningen.

Beskrivelse Størstedelen af matr. 8a udgøres af kolonihaveforeningen Solager, der strækker sig fra Nybølle Å i nord til Vridsløsemagle by i syd og dermed

adskiller Porsemosen fra det fredede vådområde mod vest. I de fleste kolonihaver findes campingvogne, skure eller mindre huse. Desuden findes 2 mindre vandhuller omkranset af tagrør og pilekrat i området.

På matr. 5i findes mod nord en mindre træplantning, hovedsageligt bestående af rødgran, men også bl.a. hyld og birk. Engen syd herfor er betydeligt mere fugtig end den tidligere omtalte østlige eng og sydefter endda ret sumpet. Karakterplanter på engen er toradet star, som vokser tæt næsten overalt. Desuden findes gul iris, krybende baldrian og kattehale. Sydefter findes, i fugtige lavninger, bukkeblad og stivtoppet rørhvene. Den sydvestlige del af matr. 5a blev i midten af 80'erne beplantet med rødgran.

Fuglene

Tællingerne har vist, at søen vest for kolonihaverne er af stor betydning for områdets vandfugle, det gælder særligt gråstrubet lappedykker, blishøne og grågås. For grågåsens vedkommende fandtes i 1986 størstedelen af den optalte bestand i dette område, og i 1993 ynglede to par (MF).

I vandhullet midt i kolonihaveområdet yngler blishøns, og til selve kolonihaveområdet er knyttet en række skov- og kratfugle, bl.a. havesanger, tornsanger, løvsanger, gulspurv, skovspurv, stær, musvit, gærdesmutte og solsort. I det levende hegn, der adskiller matr. 5i og 8a, yngler bl.a. tornsanger, ringdue og gulspurv. Den nordlige granplantage er øjensynligt tilholdssted for ugler, idet der ofte findes gylp under træerne. I 1986 ynglede desuden tårnfalk i plantagen. I 1993 ynglede rimeligvis græshoppesanger på den nordlige del af matr. 5i.

Konklusion

Område 3 er først og fremmest ynglested for en række spurvefugle tilknyttet tilgroningsstadiet, og som det fremstår idag, er det uden interesse som vandfuglelokalitet.

Plejemålsætning

Fugtig kreaturafgræsset eng med tuer og vraget vegetation. Ynglemuligheder for vadefugle og gul vipstjert. Raste- og fourageringsmuligheder for ænder, gæs og vadefugle.

Plejeforslag

Delområdet virker i dag som spredningsbarriere mellem Porsemosen og det fredede vådområde mod vest. Ses isoleret på naturinteresserne, vil det derfor være ønskværdigt at forbinde de to områder. De fleste kolonihaver er etableret uden de nødvendige tilladelser fra myndighederne og ejes på dispensation, angiveligt frem til 1991. Da kolonihaverne trods dette endnu ikke i 1993 var fjernet, kan de to parceller ikke umiddelbart inddrages i plejeplanen.

Da hverken matr. 5a eller 8a er omfattet af den nuværende fredning og ikke i sig selv rummer væsentlige naturværdier, vil en eventuel pleje af arealerne formentligt møde administrative problemer. Ideelt set kunne området udlægges til kreaturafgræsning, således at Porsemosen blev landskabeligt forbundet med vådområdet mod vest og engene nord for Nybølle Å.

7.3.4. Område 4: landbrugsjord og græseng nordvest for Nybølle Å

- Beskrivelse** Området omfatter ca. 4 ha. og består af matr. 63a og 17c. Begge parceller er omfattet af fredningen og ejes af Jordlovsudvalget. I dag er hele området på nær en strimmel fugtig græseng op til mosen under opdyrkning som en del af Øbakkegårds jorder. På fredningstidspunktet lå begge parceller hen som fugtig græseng. Området er endnu forholdsvis fugtigt, men af hensyn til landbrugsjorden blev i midten af 80'erne anlagt 2 mindre dræningskanaler med forbindelse til Nybølle Å på langs af de to parceller. Siden 1986 er foretaget beplantning i områdets nordlige del samt en forlængelse af den nordlige markvej.
- Fuglene** Området er, særligt i fugtige forår, opholdssted for fouragerende grågæs. Da størstedelen af området er under opdyrkning, er det yngletiden uden interesse som vandfuglelokalitet. En undtagelse er græsengen, der øjensynligt er for fugtig til opdyrkning. Indtil 1986 var engen således et af Porsemosens få sikre ynglesteder for vibe, og i 1993 registreredes græshoppesanger ved en enkelt lejlighed.
- Konklusion** Størstedelen af området er i dag uden interesse som vandfuglelokalitet, men indeholder potentielle yngle- og fourageringsmuligheder for rødben, vibe og dobbeltbekkasin samt raste- og fourageringsmuligheder for vadefugle, ænder og gæs.
- Plejemålsætning** Lysåben, fugtig, kreaturafgræsset eng uden opvækst af vedplanter og med forekomst af tuer og vraget vegetation. Yngle- og fourageringsmuligheder for vibe, dobbeltbekkasin, rødben og gul vipstjert. Raste- og fourageringsmuligheder for vadefugle, ænder og gæs.
- Plejeforslag** Da det af hensyn til vandfuglene er vigtigt, at området holdes så fugtigt som muligt, bør den nuværende dræning af området ophøre, d.v.s. at dræningskanalerne bør dækkes til eller lukkes af. Ellers bør området indtil videre ligge brak og indhegnes med henblik på senere græsning. Dermed vil delområde 3 og 4 til sammen udgøre en sammenhængende yngle-, raste- og fourageringslokalitet for ænder, gæs og vadefugle. Endvidere vil engene fungere som en landskabelig forbindelse til den nærliggende Tysmose.

7.3.5. Område 5: ældre græsningsareal mod nord

Området omfatter ca. 7,5 ha. og består af de dele af matr. 16c, 18a og 13b, der ligger nord for den store rørskov i område 7. Hele området er omfattet af fredningen.

- Beskrivelse** Den nordlige del af matr. 16c og 18a er middelfugtige kærområder. Også på fredningstidspunktet var her forholdsvis fugtigt, og denne del af området har øjensynligt heller ikke tidligere været under græsning. Der har tidligere været græsset på dele af alle tre parceller. I 1980 blev kærområdet på matr. 16c og den nordlige del af matr. 13b, hvor bunden er ret tør, afgræsset af kreaturer. Efter græsningens ophør har arealerne været under tilgroning, og i dag vokser her planter som hindbær, vild kørvel, skvalderkål og hvidtjørn.

Midt på matr. 18a er en bakketop, der sandsynligvis tidligere har været en ø, da den nuværende mose var vanddækket. Bakken har tidligere været under opdyrkning, men er i dag under tilgroning med bl.a. grå bynke. På matr. 13b, tilstødende bakken på matr. 18a, findes en større træplantning, hovedsageligt bestående af birk, pil og el.

Fuglene

Området har tidligere rummet yngle- og fourageringsmuligheder for vibe, rødben, dobbeltbekkasin og gul vipstjert. I 1986 ynglede kun ét par viber, i 1993 fandtes ingen. Et par græshoppesangere og sivsangere ynglede sandsynligvis i 1993. Sidstnævnte var tidligere uhyre almindelig i mosen, men optræder nu kun sjældent. Derimod yngler en del fuglearter med tilknytning til træplantningen og den spredte opvækst af hvidtjørn: ringdue, gærdesmutte, nattergal, rørsanger, kærsanger, tornsanger, løvsanger, jernspurv, musvit, gulspurv og rørsurv. På de tilstødende landbrugsarealer yngler desuden sanglærke. I fugtige forår og somre tjener området endnu som raste- og fourageringsplads for ikke-ynglende ænder, gæs og vadefugle.

Konklusion

Tilgroningen af arealerne har forringet livsvilkårene for de fuglearter, der er tilknyttet engsamfundet. Tilgroningen var endnu i 1986 dog ikke længere fremskreden, end at disse arter blev jagttaget eller ynglede i området. En reetablering af det oprindelige engsamfund synes derfor realistisk.

Plejemålsætning

Lysåbent, fugtigt kreaturafgræsset engareal uden opvækst af vedplanter, med tuer og vraget vegetation. Yngle- og fourageringsmuligheder for rødben, vibe, dobbeltbekkasin og gul vipstjert. Desuden raste- og fourageringsmuligheder for ænder, gæs og vadefugle.

Plejeforslag

I et forsøg på at genskabe det oprindelige engsamfund ryddes vedplanterne over hele området, og den høje urtevegetation fjernes ved slåning. Et område svarende til græsningsarealet på fredningstidspunktet indhegnes med henblik på senere kreaturafgræsning. Desuden foreslås det, at bakken på matr. 18a, der i dag ligger brak og er uden interesse som ynglested for engfugle, inddrages i græsningsområdet.

7.3.6. Område 6: Tørvegrave syd for Nybølle Å

Området omfatter ca. 50 ha. og består af matr. 3l, 4e, 2b, 4a, 12b, 10e og en del af 9c. Hele området er omfattet af fredningen. Matr. 3l og 4a ejes af det offentlige (Undervisningsministeriet og Landbohøjskolen).

Beskrivelse

Området udgør størstedelen af Porsemosen syd for Nybølle Å og rummer de fleste af mosens permanente vandarealer, bl.a. mosens største sø, beliggende i den vestlige ende af delområdet. Som følge af varieret tilgroning fremtræder søbredden visse steder ret bugtet. Alt efter vandstanden findes en del tuer og småholme. Bredvegetationen er de fleste steder forholdsvis høj med tagrør, pil. Søen udgør i alt ca. 3 ha., og den største dybde formodes at være 1,5 - 3 meter.

På de fleste større grave i området findes gul åkande og i en enkelt hvid åkande. Følgende planter, som er mere eller mindre sjældne i landet som helhed, findes i området: avneknippe, kødfarvet gøgeurt, rank frøstjerne,

og alm. blærerod. I åen findes bl.a. kruset vandaks, vandpest, roset-vandstjerne, fladfrugtet vandstjerne, spæd- og grenet pindsvineknop, brudelys, tykakset star og liden andemad. Den fugtige, velgødede zone langs Nybølle Å er voksested for bl.a. kløvkrone, vorterod, pengebladet fredløs, korsknapp og tykbladet ærenpris.

I mange af områdets lavvandede mosehuller findes bredbladet dunhammer, næbstar og dynd-padderok. Desuden findes omkring de lavvandede mosehuller arter som høj sødgræs, gul iris, vandskræppe, bredbladet mærke, bukkeblad, langbladet ranunkel, kragefod og almindelig blærerod.

Størstedelen af delområdets rørskov findes langs med Nybølle Å og strækker sig, med varierende bredde, fra matr. 5a i vest til 3a i øst. I områdets sydlige del findes desuden enkelte isolerede rørskovsbevoksninger. I dag er store dele af området dækket af pilekrat, hovedsageligt bestående af grå pil, og enkelte steder findes træplantninger, der består af birk, rød el og hvid el. Sådanne træplantninger findes bl.a. i områdets sydlige del på matr. 5l og 2b. Hegnet langs den sydlige markvej indeholder bl.a. hvid pil, almindelig hvidtjørn, almindelig hyld, hæg og rød el.

I områdets vestlige del findes åbne sumpområder domineret af store tuer af stiv star og kun få andre plantearter, bl.a. vandrøllike og almindelig blærerod.

På fredningstidspunktet fandtes kun spredt opvækst af pilekrat i området. I dag dækker pilekrattet og de øvrige vedplanter store dele af arealet syd for rørskovsbæltet. Særligt på parcellerne vest for den store sø har pilekrattet bredt sig voldsomt siden fredningen. Desuden truer opvæksten af pilekrat særligt det fugtige område på matr. 9c's sydlige del, hvor der bl.a. findes kødfarvet gøgeurt.

Der foregår en del færdsel på den sydlige markvej. Desuden færdes især lodsjere, jægere og lystfiskere på balkerne mellem de største tørvegrave. Der sejles ofte på den store sø, idet der foretages opdræt af ænder til jagtlige formål i nordenden af begge de to største tørvegrave.

Særligt på matr. 2b er foretaget en betragtelig vegetationsrydning på privat initiativ. Indgrebene har i det store hele været til gavn for stedets dyr og planter, bl.a. findes her mosens måske største bestand af kødfarvet gøgeurt.

Fuglene

I området findes størstedelen af Porsemosens ynglende ænder, vandhøns og lappedykkere samt i 1986 mosens eneste mulige ynglested for sortterne. Områdets lappedykkere er særligt tilknyttet de store vandsamlinger på matr. 4e og 2b, mens vandhønsene findes jævnt fordelt over hele området. Området rummede ikke i hverken 1986 eller 1993 ynglende vadefugle. (1986). Udbredt over hele området, i tilknytning til rørskoven og pilekrattet findes rørsanger, nattegal og rørspurv, mens bl.a. havesanger, tornsanger, løvsanger, musvit og gulspurv yngler i træplantningerne. Den på landsplan sjældne pungmejse er særligt tilknyttet birkeplantningerne.

- Konklusion:** Område 6 rummer de fleste af Porsemosens ynglende vandfugle. I forhold til de potentielle ynglemuligheder synes flere arter imidlertid at være ret fåtallige, ligesom den store sø i områdets vestlige ende det meste af året virker påfaldende fugletom.
- Plejemålsætning** Området skal fremstå med lige dele åbent vand, rørsump og oversvømmede arealer med lav til mellemhøj vegetation og kun spredt forekommende pilekrat og træplantninger. De største vandarealer skal fremstå med varieret bredvegetation, og der skal forekomme holme og tuer på de største vandflader. Rørsumpen skal fremstå varieret, åben og våd. Området skal rumme yngle- og fourageringsmuligheder for lappedykkere, ænder, gæs, vadefugle, vandhøns og sortterne.
- Plejeforslag** Det anbefales, at en stor del af de pilebuske og andre vedplanter, der har bredt sig over området syd for rørskovsbæltet langs Nybølle Å, ryddes. Da området er meget fugtigt og maskiner formentligt vil forårsage skader på tørvebunden bør en sådan rydning foretages manuelt. Af hensyn til områdets fugle bør indgrebet foretages i vinterhalvåret. For at tilgodese de arter, der er tilknyttet tilgroningsstadiet, bør der efterlades enkelte klynger af træer og buske som refugier for disse arter. Det er således vigtigt, at der efterlades mere eller mindre fritstående mellemstore birketræer af hensyn til mosens unikke ynglebestand af pungmejser.
- Det foreslås endvidere, at der ved hjælp af en årlig vegetationsrydning, rørskær m.m. bevares et område nord for mosens to største vandarealer med permanent lav vegetation. Dette vil skabe et hvilested for mosens ænder og gæs i fred for den trafik, der foregår langs Nybølle Å og på den sydlige markvej.
- For at bevare en varieret vegetation indenfor området, og da tagrørene desuden udgør en udmærket beskyttelseszone mod den færdsel, der foregår langs Nybølle Å, anbefales det, at den resterende del af rørskovsbæltet ind til videre bevares. Gennemføres den anbefalede vandstandshævning, vil rørskoven gøres mere attraktiv for områdets vandfugle, idet den holdes fugtig gennem en længere periode.
- Da områdets større vandarealer synes at rumme udmærkede livsvilkår for lappedykkere, ænder og gæs og alligevel fremtræder fugletom, må det antages, at færdsel langs søen og sejlads indvirker negativt på fuglelivet. For at få ovennævnte arter til at yngle i området er derfor nødvendigt, at al opdræt af ænder, og dermed sejlads på søen, ophører. Det ville ligeledes være ønskeligt, eventuelt gennem en frivillig aftale med lodsjerne, at begrænse færdslen langs bredzonen i fuglenes yngletid.
- De øvrige småsøer i området er omkranset af tæt bredvegetation. Det foreslås, at de bevares, som de fremstår i dag, dels af hensyn til den generelle variation i området, dels af hensyn til de fugle, der er tilknyttet sådanne småsøer, herunder bl.a. lille lappedykker.

7.3.7. Område 7: moseareal nord for Nybølle Å

Delområdet omfatter ca. 24 ha og består, fra vest mod øst, af matr. 7c, 8b, 14b, 57a, 57b, 57c, 12a 12b, 11a, 11b, 11d, 11c, 30d, 15p, 15i og den sydlige del af 16c, 18a og 13b.

Beskrivelse

Mosen nord for Nybølle Å er ikke så vandrig som den sydlige del. De eneste større vandarealer er tørvegravene i områdets midte. Disse er næsten uden undtagelse inddraget til andeopdræt, ligesom der på mange af parcellerne er anlagt andedamme til jagtligge formål. Med de mange andedamme, bebyggelser, træplantninger, græsplæner, forladte skure m.m. bærer mosen nord for åen i højere grad end den sydlige præg af jagt og andre menneskelige aktiviteter.

Nord for området, og lige netop udenfor fredningsgrænsen, er anlagt en dræningskanal, der er delt i to halvdele af et stibord ved den nordlige markvej. Den vestlige del af kanalen har, via en af kanalerne på Jordlovudvalgets parceller, forbindelse til Nybølle Å. Vandet i kanalerne synes imidlertid ret stillestående, og der er tilsyneladende ikke udvaskning af okker.

Langs den nordlige markvej har lodsejerne anlagt en del mindre bebyggelser med tilhørende beplantninger og græsplæner. Af træplantninger findes desuden bl.a. en række popler i områdets nordvestlige hjørne. Større træplantninger bestående af birk, pil og el findes på den nordlige del af matr. 15p og langs Nybølle Å på matr. 7c, 8b 14b, 57b 12a, 12b og 16c.

I den nordlige ende af matr. 12a og 12b findes et lille område, i alt ca. 0,25 ha, med karakter af overdrev. En del planter findes på arealet, heraf flere typiske overdrevsarter: vellugtende gulaks, håret star, blågrøn star, hirsestar, udspærret vinterkarse, stivhåret kalkkarse, prikbladet perikum, håret viol, kommen, seline, trenervet snerre, blåklokke, høst-borst, almindelig knopurt, stor knopurt og eng-brandbæger. Området, der er hævet lidt over den nedenforliggende kærflade var på fredningstidspunktet meget lysåbent. I dag er der plantet rødgran på matr. 12b, og området er under tilgroning med bl.a. grå pil og stor nælde. Mod vest, grænsende til Jordlovudvalgets parceller, findes en åben starump domineret af stiv star.

I delområde 7 forekommer desuden blærestar, tykakset star, kødfarvet gøgeurt, kær-svovlrod, gul frøstjerne, kær-ranunkel og eng-kabbeleje. Desuden forekommer de fleste af de kærundsarter, der er registreret syd for Nybølle Å, også i mosens nordlige del.

Hele området er under tilgroning med især birk og pil. Særligt de vestlige parceller lå på fredningstidspunktet hen som lysåbne, fugtige arealer med kun spredt opvækst af pil og andre vedplanter. I dag dækker pilekrattet størstedelen af de samme parceller. Ligeledes var rørskovens udbredelse på fredningstidspunktet begrænset. I dag findes mosens største, sammenhængende rørskovsareal indenfor området.

- Fuglene* Over hele området, i tilknytning til kratvegetationen, findes nattergal, rørsanger og rørspurv. Ligeledes i tilknytning til kratvegetationen, men mere spredt forekommende, er havesanger, løvsanger, gærdesmutte, musvit, jernspurv, bogfinke og gulspurv. I tilknytning til træplantningerne langs den nordlige markvej findes bl.a. tornsanger. Pungmejse yngler enkelte steder i området og er særligt tilknyttet birkeplantningerne. I den sydlige rørskov findes mosens eneste ynglepar af rørhøg.
- Konklusion* Da området indeholder få permanente vandflader, har tilgroningen påvirket fuglelivet betydeligt. For vandfugle har området således kun begrænset interesse. Derimod findes størstedelen af Porsemosens ynglende skov- og kratfugle indenfor området.
- Plejemålsætning* Området skal fremstå med udbredte, fugtige og lysåbne arealer med kun spredt opvækst af kratvegetation. Områdets vandhuller skal have varieret bredvegetation og rørsumpen være åben, fugtig og varieret. Området skal rumme yngle- og fourageringsmuligheder for ænder, gæs, vandhøns, sivsanger, pungmejsen og rørhøg.
- Plejeforslag* Det foreslås, at en stor del af vedplanterne mellem Nybølle Å og den nordlige markvej ryddes. Desuden bør vegetationen omkring de ret få tørvegrave ryddes på en sådan måde, at der opstår en varieret bredvegetation. En vegetationsrydning på det lille overdrevsparti på den nordlige del af matr. 12a og 12b er ligeledes meget ønskelig.

Af hensyn til især pungmejse foreslås det, at en del af birkeplantningerne på bl.a. matr. 7c, 8b 14b 57b, 12a, 12b og 16c lades uberørte. Disse træer vil, foruden at tjene som ynglepladser for pungmejse, fungere som en vis beskyttelse mod den færdsel, der finder sted langs med Nybølle Å. Af hensyn til arter som rørhøg og sivsanger og for at bibeholde variationen i området foreslås det, at størstedelen af rørskoven bevares, som den fremstår i dag.

Den foreslåede vandstandshævning vil medvirke til at bevare området fugtigt gennem en længere periode og således forbedre forholdene for vandfuglene. Det bør endvidere undersøges, hvorvidt den nordlige dræningskanal påvirker vandstanden inde i mosen. Da det er muligt, at kanalen via sit udløb til Nybølle Å afvander mosen, bør den indtil videre lukkes af, og i det mindste bør oprensninger og uddybninger fremover undgås.

7.4. Plejens udførelse

Ifølge den nuværende fredningskendelse er det "uden de påtaleberettigedes tilladelse forbudt at fjerne den på arealerne stående beplantning af træer, buske og levende hegn udover sædvanlig forstmæssig udtyndning". Påtaleretten har fredningsnævnet for Københavns amtsrådskreds, Danmarks Naturfredningsforening samt den kommune, hvorunder det pågældende areal hører. Da mange af de foreslåede plejeforslag netop indebærer vegetationsrydning, skal der indhentes tilladelse fra de relevante myndigheder. Da dele af Porsemosen har status som § 3-områder, skal desuden indhentes tilladelse fra Københavns amt.

De foreslåede plejeindgreb omfatter desuden flere statsejede arealer. For disse kræves, at plejeforslagene godkendes af Skov- og Naturstyrelsen. Fredningskendelsen indeholder ikke direkte hjemmel til pleje. Derfor skal der forhandles med de respektive lodsejere om de former for pleje, der skal udføres på de enkelte ejendomme.

En løbende registrering af Porsemosens flora og fauna vil gøre det muligt at vurdere effekten af de foreslåede plejeindgreb. Det foreslås således, at man mindst et år før plejens udførelse og årligt under hele plejeforløbet foretager standardiserede optællinger af mosens ynglende fugle.

8. Konklusion

Efter kriterier fremsat af Dansk Ornitologisk Forening kan Porsemosen som følge af en helt unik ynglebestand af pungmejser også i 1993 benævnes en "ekstraordinær god fuglelokalitet". De 8 kortlægningsop-tællinger udført i 1993 viste imidlertid, at mosens fugleliv gennem de sidste årtier har gennemgået ganske store forandringer.

Store dele af Porsemosen er under tilgroning, dels som følge af græs-ningsophør på tidligere afgræssede arealer, dels på grund af den naturlige vegetationsudvikling i øvrigt. Med tællingerne i 1993 er det slået fast, at den igangværende tilgroning er en alvorlig trussel mod mosens bestand af ynglende eng- og vandfugle, en gruppe af fugle, der også på landsplan er truet som følge af biotopsforandringer. På længere sigt truer vegeta-tionsudviklingen derfor Porsemosens mosens værdi som fuglelokalitet.

Netop bl.a. mosens fugleforekomster lå til grund for Porsemose-fred-ningen i 1968, hvorfor den gradvise forringelse af mosen som fuglelo-kalitet bør imødegås ved hjælp af passende plejeindgreb.

I den nærmeste fremtid bør foretages en hævning af vandstanden, en vegetationsrydning samt en genindførelse af græsning på de opgivne græsningsarealer efter de i rapporten anviste plejeforslag. I praksis kompliceres noget sådant dels af den eksisterende Porsemose-fredning, der forudsætter at arealernes nuværende tilstand ikke ændres, dels af mosens nuværende ret komplicerede ejerforhold.

9. Referencer

- Dybbro, T. 1976. De danske ynglefugles udbredelse. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Dybbro, T. & H. Boeg 1982. Fuglelokaliteter i Hovedstadsområdet. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Enemar, A. 1959. On the determination of the size and composition of a passerine bird population during the breeding season. - *Vår Fågelvärld* 18: supp. 2.
- Falk, K. 1990. Vejledning i metoder til overvågning af fugle. - Skov- og Naturstyrelsen.
- Ferdinand, L. K. Fog & K. Pilegård 1968. En naturhistorisk undersøgelse af søer og moser i Københavns vestegn. Meddelelser om danske naturlokaliteter, nr. 1. - Natur og Ungdom.
- Ferdinand, L. 1971. Større danske fuglelokaliteter, 1. del. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Ferdinand, L. 1980. Fuglene i landskabet, større danske fuglelokaliteter, bind 2. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Gravesen, P. 1976. Oversigt over botaniske lokaliteter 1, Sjælland. - Miljøministeriet og Dansk Botanisk Forening.
- Haagensen, A. & J. Woolhead 1987. Ynglefugle i Porsemosen 1986. - Hovedstadsrådet.
- Hansen, K.M. 1984. Naturfører for Store Vejleå Dalen. - Albertslunds lokalkomité, Danmarks Naturfredningsforening.
- Binau, H. & K.M. Hansen 1986. Porsemosen - en statusrapport. - Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Tåstrup, Ballerup og Albertslund.
- Hesselsøe, M. 1990. Paddelokaliteter i Københavns amt. - Københavns amt.
- Jacobsen, E.M. 1988. Plejeplan for ynglefugle i Porsemosen. - Hovedstadsrådet.
- Jacobsen, E.M. 1993. Ynglefuglerapport 1992. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Jensen, L.G. & B.S. Petersen 1976. Porsemosen - en sjællandsk fuglelokalitet. - *Danske Fugle* 4: 205-221.
- Kayser, B. & L. Braae. 1987. Naturovervågning ved hjælp af fugleoptællinger 1986. - Hovedstadsrådet.
- Marchant, J.H., R. Hudson, S.P. Carter & P. Whittington 1990: Population trends in British breeding birds, BTO.

- 1 Plejeplan for Pilenborg området
Udgivet 1991
- 2 Ynglende og rastende fugle i Strandparken 1990
Udgivet 1991
- 3 Padelokaliteter i Københavns Amt 1990
Udgivet 1991
- 4 Naturovervågning, Vestamager 1990
Udgivet 1991
- 5 Ynglefugle på Saltholm 1988-1990
Udgivet 1991
- 6 Ynglende og rastende fugle i Strandparken 1991
Udgivet 1992
- 7 Padelokaliteter i Københavns Amt 1991
Udgivet 1992
- 8 Naturovervågning, Vestamager 1991
Udgivet 1992
- 9 Ynglende og rastende fugle i Strandparken 1992
Udgivet 1993
- 10 Naturovervågning, Vestamager 1992
Udgivet 1993
- 11 Padelokaliteter i Københavns Amt 1992
Udgivet 1993
- 12 Plejeplan for Maglemosen
Udgivet 1993
- 13 Plejeplan for Strandparken
Udgivet 1993
- 14 Padelokaliteter i Københavns Amt 1993
Udgivet 1994
- 15 Naturovervågning, Vestamager 1993
Udgivet 1994
- 16 Ynglefugle på Saltholm 1991-1993
Udgivet 1994
- 17 Ynglefugle i Porsemosen 1993
Udgivet 1994

- 18 Botaniske interesser i Porsemosen 1993
Udgivet 1994
- 19 Botaniske interesser i Hedeland 1994
Udgivet 1994
- 20 Botaniske interesser i Sengeløse Mose,
Vasby Mose og Tysmosen 1994
Udgivet 1994
- 21 Padelokaliteter i Københavns Amt 1994
Udgivet 1994

